

Maria Rouvali

**KASVUN PAIKKA –
YMPÄRISTÖKASVATUSKALENTERI**
Työkalu ympäristökasvatukselliseen toimintaan
avoimessa nuorisotalotyössä

Opinnäytetyö

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Yhteisöpedagogikoulutus

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Maria Rouvali	Yhteisöpedagogi (AMK)	2022
Opinnäytetyön nimi		35 sivua 11 liitesivua
Kasvun paikka -ympäristökasvatuskalenteri Työkalu ympäristökasvatukselliseen toimintaan avoimessa nuorisotalotyössä		
Toimeksiantaja		
Helsingin kaupungin nuorisopalvelut, Ympäristötoiminnan yksikkö		
Ohjaaja		
Laura Hokkanen		
Tiivistelmä		
<p>Tämän kehittämisopinnäytetyön tavoitteena oli kehittää konkreettinen työkalu Helsingin kaupungin nuoriso-ohjaajien työhön. Tuotoksen avulla voidaan aktivoitua ympäristökasvatukselliseen työöteeseen avoimessa nuorisotalotyössä. Tuotoksena syntyi ympäristökasvatuskalenteri, joka sisältää eri vuodenaikoihin sopivaa ympäristökasvatuksellista toimintaa nuorisotalolla toteutettavaksi. Kalenterin toiminta on kohdennettu 13–18 -vuotiaille nuorille. Tuotos on sovellettavissa myös muuhun kasvatustyöhön.</p> <p>Työ on kehittynyt Ekokompassi-sertifikaattiin tähtäävän prosessin myötä. Helsingin kaupungin nuorisopalveluille haluttiin jokin työkalu, jonka avulla voidaan päästä Ekokompassi-työn tavoitteisiin. Ekokompassi-prosessia varten kasattiin ympäristöohjaajien verkosto Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden henkilöstöstä. Kyseistä ympäristöohjaajien verkostoa on hyödynnetty myös työn kehittämisessä Webropol-kyselyn muodossa.</p> <p>Menetelmänä käytettiin kokeilevaa kehittämistä. Osa toiminnoista on testattu käytännössä ja osa on valikoitunut Webropol-kyselyn perusteella. Kalenterin toimintojen valinnassa on ajateltu erityisesti Ekokompassin ja Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden ympäristöohjelman tavoitteita, erilaisia ympäristökasvatuksen alla olevia käsitteitä (luontokasvatus, ilmastokasvatus, kestävän kehityksen kasvatus) sekä soveltuvuutta erityisesti avoimeen nuorisotalotyöhön eli matalan kynnyksen toimintaan. Kalenteri on myös haluttu tehdä helpposti lähestyttäväksi kasvattajille, joilla ei välttämättä ole vielä paljoa kokemusta ympäristökasvatuksellisesta työöteestä.</p> <p>Opinnäytetyön alussa on avattu taustaa ja tarvetta eli Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden työtä ja tavoitteita sekä ympäristöohjaajien verkoston toimintaa. Lisäksi on käsitelty ympäristösertifikaattien merkitystä, Ekokompassi-prosessin etenemistä sekä avointa nuorisotalotoimintaa. Työssä on avattu laajasti ympäristökasvatuksen käsite. Kehittämistyö eteni ympäristöohjaajien verkoston, Ekokompassi-prosessin ja kokeilevan kehittämisen myötä konkreettiseen työkaluun, joka löytyy opinnäytetyön liitteistä. Varsinaisen tuotoksen tuloksia ei päästä tässä opinnäytetyössä tarkastelemaan.</p>		
Asiasanat		
ympäristökasvatus, luontosuhde, kestävä kehitys, nuoret, nuorisotyö		

Author	Degree	Time
Maria Rouvali	Bachelor of Humanities	2022
Thesis title Kasvun paikka -environmental education calendar A tool for environmental education work in open youth house activities		35 pages 11 pages of appendices
Commissioned by City of Helsinki, Environmental Activities Youth Work Unit		
Supervisor Laura Hokkanen		
Abstract <p>The objective of this thesis was to develop a concrete tool for youth workers in the City of Helsinki. With the help of this tool youth workers can initiate environmental education work in open youth centre activities. The concrete product is an environmental education calendar, which includes environmental education activities to be implemented at youth centers. The activities in the calendar are targeted at young people aged 13–18. The product is also applicable to other educational work.</p> <p>The calendar was developed within the process leading to the EcoCompass certificate. The Youth Work Unit wanted a tool to help achieve the objectives of the <u>EcoCompass</u> work. For the <u>EcoCompass</u> process a network of environmental counselors among the youth workers in the Youth Work Unit was established. The network has also been used to develop the calendar through a Webropol survey.</p> <p>The method used was experimental development. Some of the activities have been tested in practice and some selected from the responses in the survey. The objectives of the <u>EcoCompass</u> work and the environmental program in the Youth Work Unit, different environmental education work (e.g. nature and climate education and education for sustainable development) and suitability for open youth centre activities were the most important criteria for choosing activities for the calendar. The calendar is also easily accessible for educators who may not yet have much experience in environmental education.</p> <p>At the beginning of the thesis, the background and need, i.e. the work of the Youth Work Unit in the City of Helsinki and the network of environmental counselors are introduced. The importance of environmental certificates, the progress of the <u>EcoCompass</u> process and open youth centre activities are also discussed. Furthermore, the concept of environmental education is introduced from different perspectives in this thesis. The development work progressed with the network of environmental counselors, the <u>EcoCompass</u> process and experimental development into a concrete tool, which can be found in the appendices of the thesis.</p>		
Keywords Environmental education, relationship with nature, sustainable development, youth, youth work		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TAUSTA JA TARVE	6
2.1	Helsingin kaupungin nuorisopalvelut ja ympäristöohjaajien verkosto	6
2.2	Ympäristösertifikaatit	7
2.3	Ekokompassi-ympäristösertifikaatti.....	9
2.4	Avoin nuorisotalotoiminta.....	11
3	YMPÄRISTÖKASVATUS	12
3.1	Ympäristökasvatuksen käsite	12
3.2	Erilaiset ympäristökasvatuksen mallit	14
3.3	Ympäristökasvatus kattokäsitteenä	17
3.4	Ympäristöilmiö tänä päivänä suhteessa nuoriin.....	20
4	KEHITTÄMINEN	22
4.1	Kehittämistehtävä	22
4.2	Kehittämismenetelmä	23
5	KEHITTÄMISPROSESSIN ETENEMINEN.....	24
5.1	Kehittämisprosessin käynnistyminen ympäristöohjaajien verkostossa	24
5.2	Kokeileva kehittäminen suhteessa tuotoksen rakentumiseen.....	25
5.3	Tuotoksen ideointi.....	25
5.4	Testaukseen siirtyvän kalenterin prototyyppi	27
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	31
	LÄHTEET.....	34

LIITTEET

Liite 1. Nuorisopalveluiden ympäristöohjelma ja -politiikka 2019–2022

Liite 2. Webropol-kysely ympäristöohjaajien verkostolle

Liite 3. Kasvun paikka - Ympäristökasvatuskalenteri

1 JOHDANTO

Tämän kehittämisopin näytetyön tavoitteena on luoda konkreettinen tuotos, työkalu, Helsingin kaupungin nuorisohjaajien käyttöön avoimeen nuorisotalotoimintaan. Työ pohjaa Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden ympäristöverkoston laatimaan sekä nuorisopalveluiden johdon hyväksymään ympäristöohjelmaan. Ympäristöohjelma sisältää ympäristökasvatuksellisia tavoitteita, joihin päästään ruohonjuuritason toimenpiteiden myötä. Työkalu eli ympäristökasvatuskalenteri vastaa näihin tavoitteisiin tarjoamalla toimenpide-ehdotuksia eli toimintaa nuorisotaloilla toteutettavaksi. Tuotos on sovellettavissa myös muuhunkin kasvatustyöhön ja toimintaympäristöön.

Tuotoksen tarkoituksena on motivoida henkilöstöä toteuttamaan ympäristökasvatuksellista toimintaa matalalla kynnyksellä nuorille avoimessa nuorisotalotoiminnassa. Ympäristökasvatustyö halutaan saada koko palvelukokonaisuuden eli nuorisopalveluiden tasolla solahtamaan arkeen työssä nuorten kanssa. Työntekijöiden innostuksen ja ohjaustyön myötä myös välillinen vaikutus nähdään nuorissa. Toiminnan ja keskustelun myötä pyritään vaikuttamaan ympäristötietoisuuteen ja -myönteisyyteen, luontosuhteeseen, tunteiden käsittelyyn ja kestävään elämäntapaan.

Opinnäytetyön idea kehittyi Ekokompassi-sertifikaattiin tähtäävän verkostotyön myötä. Ympäristöohjaajien verkosto on koottu Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden henkilöstöstä. Verkosto pyrkii toteuttamaan ympäristötyötä koko nuorisopalveluiden tasolla. Ympäristöohjaajat toimivat oman nuorisotyöyksikkönsä sanansaattajina ja he innostavat sekä auttavat oman yksikkönsä työntekijöitä ympäristöasioissa. Opinnäytetyön idea syntyi ympäristöohjaajien verkoston ja Ekokompassi-prosessin myötä. Nähtiin siis tarve konkreettiselle työkalulle. Kehittämistyön tuloksesta tulee yksi työkalu osaksi nuorisopalveluiden ympäristöohjelmaa ja nuorisopalveluiden avointa nuorisotalotoimintaa. Kehittämistyössä käytetään menetelmänä kokeilevaa kehittämistä ja ympäristöohjaajien verkostoa on myös hyödynnetty ympäristökasvatuskalenterin osioiden valitsemisessa. Kalenterin testausvaiheeseen ja arviointiin ei kuitenkaan tässä opinnäytetyössä päästä.

Ympäristöteemoista erityisesti ilmastonmuutos puhututtaa. Aihe on paljon esillä mediassa ja myös nuoret keskustelevalle aiheesta. Tuore vuoden 2021

Nuorisobarometri julkaistiin maaliskuussa 2022 ja sen teemana onkin ensimmäistä kertaa kestävä kehitys ja ilmasto. Ilmaston merkitys on kasvamassa useilla eri politiikkasektoreilla ja on nähtävissä viitteitä siitä, että ympäristökysymysten ja kestävä kehityksen näkökulmat tulevat olemaan isompi osa myös nuorisopolitiikkaa ja nuorisotyötä. Nuorten omaehtoisen toiminnan myötä ilmastopolitiikasta on tullut nyt myös nuorisopolitiikkaa. Nuoret ovat nousseet viime vuosina ilmastonmuutosta koskevan keskustelun ja toiminnan ytimeen. (Kiilakoski 2022, 5.) Kyseinen teema on siis erittäin ajankohtainen.

Ympäristökasvatus on suhteellisen uusi kasvatusala, vasta noin 50 vuotta on puhuttu ympäristökasvatuksesta ja kestävästä tulevaisuudesta ympäristöongelmiin heräämisen myötä. Yhä kasvavissa määrin kuitenkin tehdään tutkimusta aiheesta ja varsinkin juuri nuorten huoli tulevaisuudesta ja ilmastoahdistus on saanut paljon huomiota. Etenkin tunteiden käsittely on saanut suuremman merkityksen tänä päivänä, joten aihetta käsitellään myös opinnäytetyössä. (Cantell ym. 2020.)

2 TAUSTA JA TARVE

2.1 Helsingin kaupungin nuorisopalvelut ja ympäristöohjaajien verkosto

Helsingin kaupungin nuorisopalvelut koostuu noin 60 eri nuorisotalosta ja toimipaikasta ympäri Helsinkiä. Pääasiallinen kohderyhmä on 10–18-vuotiaat nuoret. Nuorisotalojen lisäksi järjestetään harrastustoimintaa, tapahtumia, kohdennettua toimintaa. Lisäksi Helsingissä liikkuu jalkautuvia nuorisotyöntekijöitä. (Nuorten Helsinki 2022.) Nuorisopalveluissa työskentelee yhteensä noin 360 työntekijää ja vuosittainen budjetti on noin 31 miljoonaa euroa (Helsinki 2021).

Helsingin kaupungin nuorisopalvelut noudattaa Helsingin kaupungin yhteistä strategiaa sekä arvoja, joihin kuuluvat asukaslähtöisyys, ekologisuus, oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus, taloudellisuus, turvallisuus, osallisuus ja osallistuminen sekä yrittäjämielisyys (Helsinki 2020). Näistä arvoista luonnollisesti ekologisuus, mutta myös muut arvot osuvat työhön ympäristökasvatuksen suhteen. Ympäristöasiat ovat olleet vahvasti esillä niin edellisessä strategiassa kuin nykyisessäkin vuosille 2021–2025 laaditussa kaupunkistrategiassa, jossa ympäristöön liittyvä painopiste on kunnianhimoinen ilmastovastuu

ja luonnonsuojelu (Helsingin kaupunkistrategia 2021). Strategiakaudella otetaan ilmastönäkökulma huomioon osana kaikkea päätöksentekoa hallinnonalasta riippumatta ja tavoitteena on hiilineutraali Helsinki vuoteen 2030 mennessä. Strategian avulla pyritään myös muun muassa helpottamaan kaupunkilaisten mahdollisuuksia tehdä ympäristöystävällisiä valintoja sekä suojelemaan ja vaalimaan Helsingin monimuotoista luontoa. Lisäksi pyritään lisäämään vehreyttä sekä monimuotoisuutta ja huolehtimaan siitä, että kaikilla helsinkiläisillä on lähiluontoon lyhyt matka. Strategiakaudella perustetaan vuodessa vähintään viisi uutta luonnonsuojelualuetta. (Helsingin kaupunkistrategia 2021, 23–24.)

Helsingin kaupungin nuorisopalveluissa pyrittiin tähtäämään Ekokompassi-sertifikaattiin ja kehittämään ympäristökasvatustyötä koko palvelun tasolla. Työtä varten kasattiin ympäristöohjaajien verkosto nuorisopalveluiden henkilökunnasta, työpari jokaisesta yksiköstä eli yhteensä noin 28 henkilöä. Suurin osa verkoston jäsenistä ovat nuoriso-ohjaajia, jotka työskentelevät avoimessa nuorisotalotoiminnassa. Verkoston ohjaajat ovat kiinnostuneita toteuttamaan ympäristökasvatuksellista työtä nuorisopalveluissa. He toimivat ikään kuin ympäristötyön sanansaattajina nuorisopalveluissa. Ympäristöohjaajat innostavat sekä auttavat oman yksikkönsä työntekijöitä ympäristöasioissa.

Ekokompassi-sertifikaatin saamiseksi organisaation täytyy suorittaa useita toimenpiteitä ja täyttää tietyt Ekokompassi-prosessin kriteerit. Nuorisopalveluiden ja ympäristöohjaajien verkoston toive on saada ympäristövastuullinen toiminta ja ympäristökasvatuksellinen tapa toimia luonnolliseksi osaksi työn arkea. Ekokompassi-sertifikaatin saamiseksi koko organisaation tulee huomioida erilaiset ympäristönäkökulmat työssä. Lisäksi kasvattajina halutaan tuoda ympäristönäkökulmat työhön myös nuorten parissa ja siksi ympäristökasvatus nousi olennaiseksi osa-alueeksi Ekokompassi-työssä.

2.2 Ympäristösertifikaatit

Erilaiset ympäristösertifikaatit ovat osoitus vastuullisesta ja ympäristömyönteisestä toiminnasta organisaatiossa. Kun sertifikaattiin tähdätään, organisaatio tarkkailee omia ympäristövaikutuksiaan ja pyrkii vähentämään niitä konkreettisten tekojen avulla. Esimerkiksi energian säästäminen on hyväksi sekä

ympäristölle että pienentää kustannuksia. Motivoivana tekijänä voi siis olla tehokkuuden parantaminen eli halu säästää kustannuksia sekä maapallon resursseja ja tahto näyttää ympäristövastuullinen toiminta ulos päin. Kestävän kehityksen mukainen ajattelu kulkee mukana koko sertifiointiprosessin ajan. (Kiwa 2021.)

Helsingin kaupungin nuorisopalvelut haluavat näyttää etenkin nuorille ja yhteistyökumppaneille olevansa vastuullinen toimija ja näin ollen pyrkiä ympäristösertifikaatin saamiseen. Nuorisopalvelut haluavat toimia ympäristömyönteisesti ja maapallon resursseja säästäen, ympäristökasvattaen ja esimerkkinä nuorille. Tätä on avattu nuorisopalveluiden ympäristöohjelmassa -ja politiikassa (liite 1).

Erilaisia ympäristösertifikaatteja on luotu paljon erilaisille yrityksille ja organisaatioille. Esimerkiksi BREEAM (BRE Environmental Assessment Method) on johtava rakentamisen ympäristöluokitusjärjestelmä. Ympäristövaatimusten täyttymistä arvioidaan esimerkiksi rakennuksen energiankäytön, jätteiden käsittelyn ja lähiympäristöön vaikuttavien tekijöiden osalta. BREEAM-luokitellut kohteet ovat kestävämpiä ympäristöjä, jotka lisäävät niissä asuvien ja työskentelevien ihmisten hyvinvointia ja säästämään luonnonvaroja. (BRE 2022.)

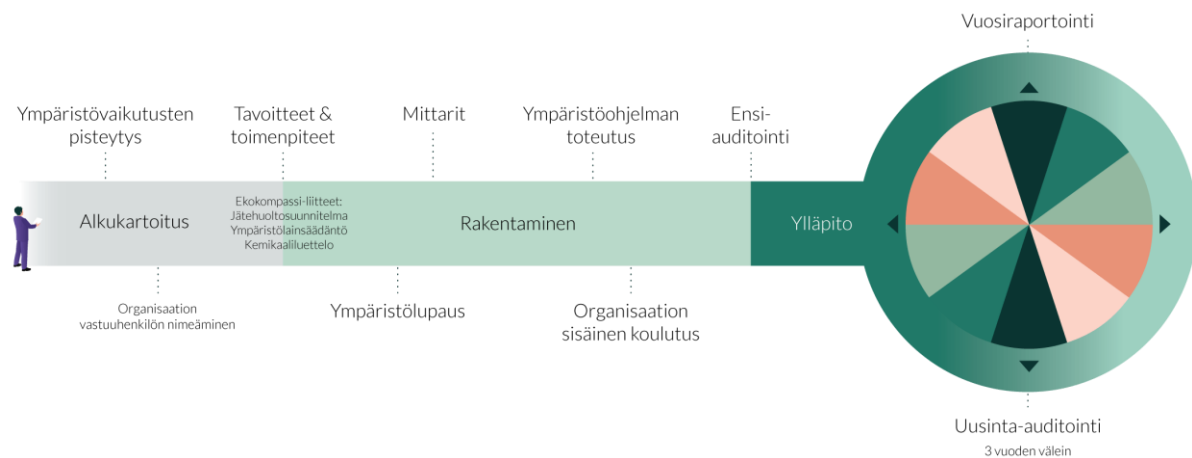
Joutsenmerkki eli pohjoismainen ympäristömerkki voidaan myöntää tuotteelle tai palvelulle ja oleellista siinä on tuotteen tai palvelun ympäristövaikutusten arviointi koko elinkaaren ajalta (WWF 2019). Kuluttajana Joutsenmerkin suosiminen ohjaa kestävään, ympäristön paremmin huomioivaan kuluttamiseen. Merkki auttaa valitsemaan vastuullisesti muun muassa pesuaineita, saippuota ja taloja. (Joutsenmerkki 2022.)

Vihreä Lippu -sertifikaatti on suunnattu päiväkodeille, kouluille, oppilaitoksille ja vapaa-ajan toimijoille ja on Suomen suurin kestävä kehityksen ohjelma. Vihreä lippu on osoitus toiminnan jatkuvasta kehittämisestä kestävämmäksi. (Vihreä lippu 2022.)

Erilaisia sertifikaatteja on siis luotu useille erilaisille organisaatioille. Helsingin kaupungin nuorisopalvelut valitsivat Ekokompassi-järjestelmän, joka on pienille ja keskisuurille yrityksille ja tapahtumille suunnattu järjestelmämalli. Ekokompassia koordinoi Suomen luonnonsuojeluliitto. (WWF 2019.)

2.3 Ekokompassi-ympäristösertifikaatti

Ekokompassi on kaikille toimialoille sopiva kotimainen ympäristöjärjestelmä. Prosessin avulla pienennetään organisaation ympäristövaikutuksia ja kehitetään toimintaa erilaisten työkalujen avulla. Ekokompassi-sertifikaatti on osoitus vastuullisesta toimijuudesta, sitoutumisesta jatkuvaan kehittymiseen ympäristöasioiden osalta sekä Ekokompassin kymmenen kriteerin noudattamisesta. (Ekokompassi 2022a.)

Kuva 1. Ekokompassin prosessikaavio (Ekokompassi 2022b)

Kuvassa 1 esitetään Ekokompassijärjestelmän prosessikaavio, joka sisältää nämä kymmenen kriteeriä. Kriteereihin kuuluu alkukartoitus, ympäristövaikutusten pisteytys, organisaation vastuuhenkilön nimeäminen, henkilöstön sisäinen koulutus, tietoisuus ympäristölainsäädännöstä, jätehuoltosuunnitelman tekeminen sekä kemikaaliluettelon tekeminen jokaisessa toimipaikassa, organisaation yhteisen ympäristöohjelman laatiminen, ympäristölupaus ja sitoutuminen prosessin ylläpitoon. (Ekokompassi 2022b.)

Ensimmäinen kriteeri on, että organisaatio suorittaa alkukartoituksen eli selvitetään ympäristöasioiden hallinnan nykytila. Tämän jälkeen tehdään ympäristövaikutusten pisteytys eli tunnistetaan merkittävimmät ympäristövaikutukset omassa organisaatiossa. Pisteitä annetaan 1–5 eri osa-alueelle, kuten energiatehokkuus, vastuulliset hankinnat, materiaalitehokkuus, viestintä ja

vaikuttaminen ja muu osa-alue. Eniten pisteitä saaneet osa-alueet tulevat osaksi ympäristöohjelmaa. (Ekokompassi 2022a.)

Seuraavassa kriteerissä organisaatiosta valitaan tiimi tai henkilö, joka toimii ympäristövastaavana. Hän tai he toimivat Ekokompassi-yhteyshenkilöinä ja vastaavat ympäristötyön jalkauttamisesta henkilöstön pariin. Tämän jälkeen suoritetaan yhteisesti lainsäädännön läpikäynti. Neljännessä kriteerissä ympäristövastaava varmistaa, että koko henkilöstö on tietoinen Ekokompassiprosessista, sen tavoitteista ja toimenpiteistä. Kyseessä on siis organisaation sisäinen koulutus. Seuraavia viittä kohtaa ei tarvitse suorittaa kyseisessä järjestyksessä, mutta niitä tulee luonnollisesti myös noudattaa. Eli viides kriteeri on, että organisaatiolla on jätehuoltosuunnitelma ja organisaatio toimii jätesäädösten mukaisesti. Seuraavassa kriteerissä organisaatio pitää kirjaa vaarallisista jätteistään, pitää ne erillään toisistaan, varastoi ne turvallisesti ja toimittaa asianmukaiseen käsittelyyn. Seitsemännessä kriteerissä organisaatio varastoi ja luetteloi käyttämänsä kemikaalit kemikaalilainsäädännön velvoitteiden mukaisesti. Käyttöturvallisuustiedotteiden kuuluu olla henkilöstön saatavilla ja henkilöstö tietää miten käsitellä kemikaaleja turvallisesti. Kahdeksannessa kohdassa organisaatio laatii ympäristövaikutuspisteiden perusteella ympäristöohjelman, joka sisältää tavoitteet ja toimenpiteet ympäristövaikutusten vähentämiseksi. Ympäristöohjelma päivitetään vuosittain. Tavoitteet asetetaan uudelleen vähintään kolmen vuoden välein. Lisäksi organisaatio tekee ympäristölupauksen eli ympäristötyö organisaatiossa tehdään näkyväksi. Lopuksi vielä sitoudutaan ympäristötyön ylläpitoon ja raportointiin. (Ekokompassi 2022a.)

Kun organisaatio on toteuttanut Ekokompassi-prosessin (kuva 1) kymmenen kriteeriä, saapuu auditoija tarkistamaan, että täyttyvätkö kyseiset kymmenen kriteeriä toiminnassa. Auditointi on vuoropuhelu, jonka myötä organisaatio voi saada vielä uusia näkökulmia ympäristövastuulliseen toimintaan. Jos kaikki kymmenen kriteeriä on kunnossa, myönnetään organisaatiolle sertifikaatti ja Ekokompassi-työ jatkuu raportoiden ja auditoiden kolmen vuoden välein. (Ekokompassi 2022a.)

2.4 Avoin nuorisotalotoiminta

Avoimessa nuorisotalotoiminnassa toteutetaan nuorisolain tavoitteita. Nuorisolakiin kuuluu edistää nuorten osallisuutta, vaikuttamismahdollisuuksia ja toimijuutta yhteiskunnassa, tukea nuorten kasvua ja yhteisöllisyyttä sekä edistää niihin liittyvien tietojen ja taitojen oppimista. Lisäksi tuetaan nuorten harrastamista ja yhteiskunnallista toimintaa, edistetään nuorten yhdenvertaisuutta sekä oikeuksien toteutumista ja parannetaan nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtana on muun muassa kestävä kehitys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. (Nuorisolaki 1285/2016, 2. §.)

Avoin nuorisotalotoiminta on yksi yleisistä kunnallisen nuorisotyön työmuodoista. Nuorisotalot ovat nuorten omaa toimintaa ja vapaa-ajanviettoa varten, mutta myös paikkoja, joissa tavata nuoriso-ohjaajia, muita nuoria sekä tutustua erilaisiin harrastusmahdollisuuksiin. Avoin nuorisotalotoiminta tarkoittaa sitä, että nuori voi tulla nuorisotalolle sen aukioloaikojen sekä ikärajojen puitteissa milloin vain ja poistua toiminnasta, kun siltä tuntuu. Hän voi osallistua avoimen nuorisotalon sisällä oleviin toimintoihin, kuten ohjattuun askartelutoimintaan tai ruuanlaittoon, mutta myös vain viettää aikaa ilman sen suurempaa kontaktia nuoriso-ohjaajaan. Työmuoto on kehittynyt ajatuksesta tarjota nuorille matalan kynnyksen paikka, ilman että vaaditaan nuorilta aktiivista osallistumista, mutta siihenkin tarjotaan mahdollisuus. (Kemppinen 1999, 39–41.)

Järjestetyn avoimen nuorisotalotoiminnan olisi syytä olla ”hop on, hop off” -tyylistä toimintaa. Nuoren, joka tulee viettämään vapaa-aikaa nuorisotalolle, voi olla vaikea sitoutua tekemiseen alusta loppuun, sillä avoimeen nuorisotaloon ei ilmoittauduta eikä muutenkaan tekemiseen vaadita sitoutumista. Nuori voi siis osallistua toimintaan sen aikana ja lähteä pois, kun siltä tuntuu, sillä toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Tämä asettaa omat haasteensa toiminnan suhteen. Avoin nuorisotalotoiminta on siis harvemmin sellaista, jossa on selkeä aloitus ja lopetus, vaan se on soljuvaa toimintaa. Avoimessa nuorisotalotoiminnassa tekemisen olisi hyvä olla matalan kynnyksen toimintaa, johon ikään kuin vahingossakin voidaan ajautua mukaan. Siksi onkin tärkeää, että ympäristökasvatuksellista toimintaa on tarjolla kaikille, heille, jotka ovat

aiheesta kiinnostuneita sekä tietoisia, ympäristöahdistusta kokeville, mutta myös heille, joita aihe ei edes kiinnosta ja he voivat toiminnan myötä oivaltaa jotakin. Toimintaympäristönä avoin nuorisotalo mahdollistaa hyvin erilaisten nuorten kohtaamisen ja yhteen tuomisen, verraten kerhotoimintaan, johon pitää sitoutua ja sitoutumista tapahtuu, kun aihe on valmiiksi riittävästi nuorta kiinnostava. (Kylmäkoski 2014, 393–396.)

Avoin nuorisotalotoiminta voi näyttäytyä oleiluna, mutta kasvattaja näkee sen olevan tavoitteellista toimintaa. Yleensä kaikkeen toimintaan liittyy kuitenkin pedagoginen näkökulma. Tärkeää on, että nuorilla on mahdollisuus toimia itse tekijöinä ja kokijoina. (Kempinen 1999, 43.)

Vuonna 2021 Helsingin kaupunki tavoitti 417 511 osallistujaa, joka käsittää siis käyntikerrat nuorisotaloilla ja lisäksi muualla kohdatut nuoret eli jalkautuksessa tavoitetut, koulunuorisotyössä kohdatut sekä erilaisissa tapahtumissa käyneet nuoret. Täytyy muistaa, että vuonna 2021 alkuvuodesta pandemia vaikutti rajoituksineen fyysiseen nuorisotyöhön, joten normaalisti tämä luku olisi vuositasolla puolet suurempi. Toukokuuhun asti nuorisotalot olivat kiinni ja työtä tehtiin jalkautuen, digitaalisesti sekä yksilökohtaisesti. Helsingin kaupungin pääkohderyhmä on 10–18-vuotiaat nuoret ja nuorisotaloja ja toimipaikkoja Helsingissä on noin 60. (Nuorisopalveluiden osallistujamäärien seuranta 2021.)

3 YMPÄRISTÖKASVATUS

3.1 Ympäristökasvatuksen käsite

Ympäristökasvatus on varsin nuori kasvatuksen ala ja saanut alkunsa, kun alettiin heräämään globaaleihin ympäristökysymyksiin ja näkemään yhteys ihmisen toiminnalla ja sen vaikutuksella ympäristöön. Alettiin etsiä keinoja, joilla ihmiskunta oppisi elämään tuhoamatta maapalloa. Niinpä 1960-luvun lopulla järjestettiin monia kansainvälisiä ympäristökonferensseja. Käsite environmental education määriteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1970 ja vuonna 1977 hyväksyttiin ympäristökasvatuksen päätavoitteet YK:n ympäristökonferenssissa Tbilisissä. (Wolff 2004, 18–19.) Sytnik ym. (1985) on määritellyt ympäristökasvatuksen päätavoitteiksi kasvattaa tietoisuuteen ja huoleen taloudellisten, sosiaalisten, poliittisten sekä ekologisten tekijöiden riippuvuudesta

toisiinsa kaupunki- ja maalaisympäristössä. Toisena tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle ihmiselle sellaisten tietojen, arvojen, asenteiden ja taitojen saaminen, joita tarvitaan ympäristön suojeluun ja parantamiseen. Lisäksi tavoitteena on luoda koko yhteiskunnalle uusia ympäristöön liittyviä toimintamalleja. (Wolff 2004, 19).

Nämä Unescon eli Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön päätavoitteet on avattu vielä laajemmin. Ympäristökasvatuksen tavoite on auttaa ihmisiä tiedostamaan ympäristö kokonaisuutena ja herkistymään sen ongelmille sekä auttaa ihmisiä hankkimaan tietoa ympäristöstä ja sen ongelmista. Erilaiset kokemukset ja elämykset auttavat syvällisen ymmärryksen saavuttamisessa. Tavoitteena on auttaa selkiyttämään arvoja ja tunteita suhteessa ympäristöön sekä motivoida aktiiviseen ympäristön parantamiseen ja sen suojeluun. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on auttaa ihmisiä hankkimaan taitoja tunnistaa ja ratkaista ympäristöongelmia sekä tarjota mahdollisuus vastuulliseen työskentelyyn ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. (Cantell & Koskinen 2004, 60.) Kun näitä tavoitteita kohti mennään, voidaan saavuttaa aktiivinen ympäristökansalaisuus, jossa yksilö yhteiskunnan jäsenenä ja aktiivisena toimijana toimii niin, että hänellä on velvollisuus ja oikeus huolehtia ympäristöstään mahdollisuuksiensa mukaan (Cantell ym. 2020, 210).

Ympäristökasvatus on siis kokonaisvaltainen, elinikäinen oppimisprosessi, jonka myötä pyritään tulemaan tietoisiksi ympäristöstä ja ympäristökysymyksistä sekä omasta roolista suhteessa ympäristöön ja sen säilymiseen (Wolff 2004, 19). Jo 1970-luvulta alkaen ympäristökasvatuksen eri osa-alueiksi on usein nimetty kasvatus ympäristöstä eli ympäristöön liittyvä tieto, kasvatus ympäristössä eli luontosuhde ja kokemuksellisuus sekä toiminta ympäristön puolesta eli esimerkiksi konkreettiset teot ympäristöongelmiin puuttumiseksi (Cantell ym. 2020, 13).

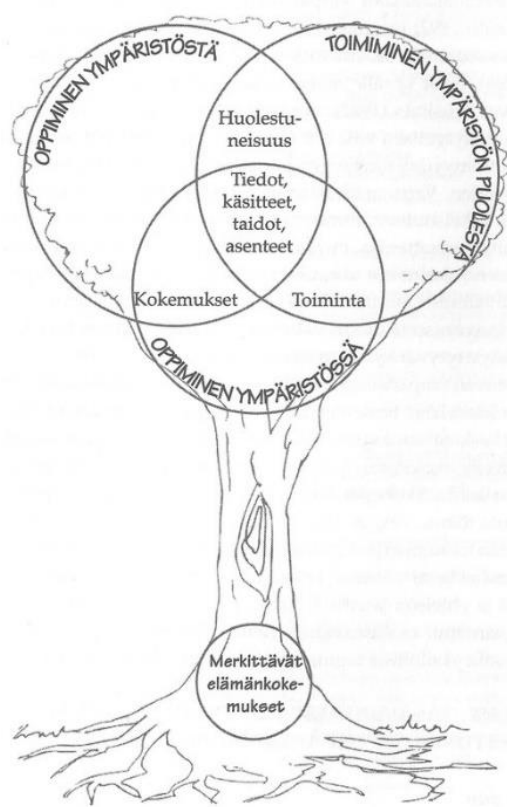
Ympäristökasvatusta siis tarvitaan, jotta tulevaisuus maapallolla säilyy. FEE:n eli Foundation for Environmental Educationin Suomen hallituksen puheenjohtaja ja Suomen ympäristöopisto Syklin kouluttaja Sarkkinen on tiivistänyt ympäristökasvatuksen sellaiseksi käytännön kasvatustyöksi, joka edistää kestävä elämäntapaa ja lisää ympäristöherkkyyden, -tuntemuksen ja -myönteisyyden kokemista. Ympäristöherkkyys on yksilön kokemuksiin ja havaintoihin

rakentuva tunnepitoinen ja empaattinen suhde ympäristöön. Sillä tarkoitetaan myös taitoa aistia ympäristöä ja sen muutoksia. Ympäristötuntemus käsittää tietoja ja taitoja, joiden avulla voidaan toimia ympäristön kannalta myönteisesti ja tehdä valintoja, jotka mahdollistavat ympäristövastuullisen toiminnan. Ympäristömyönteisyys on positiivisia kokemuksia ja myönteinen arvomaailma suhteessa ympäristöön. (Sarkkinen 2017.) Havainnoinnin ja tutkimisen rinnalle tärkeiksi ulottuvuuksiksi on nostettu myös esimerkiksi ympäristöön liittyvät kokemukset, tunteet ja esimerkiksi estetiikka. Ympäristökasvatuksen malleissa puhutaankin usein ympäristöherkkyyden ja elämyksellisyyden merkityksestä. Tavoitteena on siis kestävän kehityksen mukainen, ympäristövastuullinen käyttäytyminen, joka pitää sisällään muun muassa ympäristön puolesta toimimista, kriittistä ajattelua, arvojen pohtimista, ongelmien ratkaisua ja yhteiskunnallisen muutoksen tavoittelua. (Cantell ym. 2020,13.)

Ympäristökasvatus on luonteeltaan monialaista ympäristötietoa soveltavaa toimintaa. Tosiaan jo sana ympäristökasvatus pitää sisällään kaksi näkökulmaa, ympäristön ja kasvatuksen. (Cantell ym. 2020, 150.) Käsite on varsin monisyinen ja sitä onkin helpointa määritellä ja hahmottaa tavoitteiden, mallien ja ympäristökasvatukseen sisältyvien erilaisten kasvatustapojen perusteella. Kestävän tulevaisuuden käsikirjassa ympäristökasvatuksen katsotaan olevan ympäristöön liittyvän oppimisen ja kasvatuksen kattokäsite, jonka alla tai rinnalla voi tarvittaessa käyttää myös muita käsitteitä ja sopivan käsitteen voi myös valita tilanteen mukaan (Cantell ym. 2020, 16–17).

3.2 Erilaiset ympäristökasvatuksen mallit

Mallit ovat pienoiskuvia, visualisointeja, joiden avulla pyritään ymmärtämään ja hahmottamaan työtä. Ne toimivat myös apuvälineinä, kun suunnitellaan ja arvioidaan tutkimusta, opetusta ja toimintaa. Mallit auttavat jäsentämään tavoitteita ja tarkoitusta. Ympäristökasvatusta varten on tuotettu monia erilaisia visuaalisia malleja, joista useimmille yhteisiä piirteitä ovat kokemukset ja kokeeminen, arvot ja asenteet, ympäristön liittyvät tiedot ja taidot, motivaatio ja halu, toimiminen tai toimimattomuus ympäristön puolesta, osallisuus, ympäristöön liittyvät tunteet sekä kestävä tulevaisuusajattelu. (Cantell ym. 2020, 113–129.)

Kuva 2. Palmerin puumalli vuodelta 1998 (Pedagogiikkaa netissä 2022)

Palmerin puumalli (kuva 2) on klassinen ympäristökasvatuksen malli. Tässä mallissa ympäristökasvatuksessa on pohjimmiltaan kysymys voimaantumista ja henkilökohtaisten ympäristömerkityksen muodostumisesta. Mallissa painotetaan erityisesti koulun ulkopuolella tapahtuvaa kasvatusta ja nonformaalin oppimisen tärkeää roolia. (Cantell & Koskinen 2004, 68–69.)

Kuvan 2 mallissa puun juuret kiinnittyvät merkittävien kokemusten ympärille. Toiminnassa huomioidaan oppijan kehitysvaihe, aiemman tiedon taso, yhteisöllinen osallistuminen ja sosiaaliset taidot. Mallissa puu kasvaa kolmeen päähaaraan, jotka kuvaavat kolmea oleellista elementtiä: ympäristöstä, ympäristössä ja ympäristön puolesta. Ympäristöstä oppiminen on kokemusten, huolenpidon ja ympäristötiedon lisäämisen myötä hankittua tietoisuutta. Ympäristössä oppiminen pohjautuu kokemuksellisuuteen ja toiminnallisuuteen. Ympäristön puolesta tapahtuva toiminta taas sisältää arvokasvatuksellisen näkökulman, eettinen kasvu syntyy huolenpidon, ympäristötietoisuuden lisääntymisen ja toiminnan myötä. Kaikkiin kolmeen ympäristökasvatuksen elementtiin liittyvät Palmerin mukaan oppijan tietojen, taitojen, käsitysten ja käsitteiden sekä asenteiden kehitys. Palmer korostaa henkilökohtaisia ympäristökokemuksia ja -elämyksiä, huolestuneisuutta ja huolenpitoa sekä toimintaa ympäristön puolesta. Mallissa kaikki kolme elementtiä ovat toisiinsa nähden tasavertaisia ja

toimivat samanaikaisesti. Näiden kolmen elementin myötä ympäristövastuullisuus kehittyy. (Cantell & Koskinen 2004, 68–69.)

Ilmastokasvatuksen malli on tuoreempi ja monipuolisempi tapa avata ympäristökasvatuksellista toimintaa. Mallia tulkitessa voidaan ilmastokasvatus ja ympäristökasvatus rinnastaa toisiinsa. Malli on tehty aiempien ilmasto- ja ympäristökasvatuksen mallien pohjalta ja siitä on haluttu laaja-alaisempi ja kokonaisvaltaisempi. Mallin tavoitteena on osoittaa ja havainnollistaa selkeästi ilmastokasvatuksen muutkin lähestymistavat ja osa-alueet, ei pelkkä tietoisuus ja ympäristön puolesta toimiminen. Pyörä on kokonaisuus, joka vaatii kaikkia osiaan toimiakseen sekä ihmisen, joka pistää pyörät pyörimään. Jokainen erillinen osa on siis tärkeä ja olennainen kokonaisuuden kannalta. (Tolppanen ym. 2017, 4–5.)

Kuva 3. Ilmastokasvatuksen malli (Tolppanen ym. 2017)

Ilmastokasvatuksen mallissa (kuva 3) pyörät kuvaavat tietoa sekä ajattelun taitoja. Ilmastoan liittyvä tieto yksistään on arvotonta, jos sitä ei käytetä, sovelleta tai kyetä arvioimaan kriittisesti. Kriittisen ajattelun taidoilla kyetään suhtautumaan kriittisesti tarjolla olevaan tietoon. Tästä syystä nämä mallin kaksi pyörää ovat samankokoiset ja kumpaakin pyörää tarvitaan toisiinsa nähden. Mallissa pyörän runko kuvastaa arvoja, identiteettiä ja maailmankuvaa, jotka ovat oppimisen perusta. Näiden kolmen osa-alueen muodostamaan runkoon kiinnittyvät siis myös tiedot ja taidot. Arvokeskustelua tulisi käydä monipuolisesti, ainakin ihmisarvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmista ja näitä olisi oleellista reflektoida yhdessä kasvattajan ja ryhmän kesken sekä pohtia omia arvoja suhteessa ilmastonmuutokseen. (Tolppanen ym. 2017, 5–13.)

Tiedot ja ajattelun taidot taas konkretisoituvat käytäntöön toiminnan avulla, joten ketjut ja polkimet kuvaavat toimintaa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Polkimet symboloivat siinäkin mielessä toimintaa, että polkemisessä pitää aina nähdä jonkin verran vaivaa. Toiminnalla tarkoitetaan tässä yhteydessä toimintaa ”todellisen elämän” kysymysten parissa. Ympäristökasvatus on perinteisesti keskittynyt arjen tekoihin, kuten vastuulliseen kuluttamiseen ja kodin arkisiin ympäristötekoihin. Satula taas kuvaa motivaatiota ja osallisuutta, jotka ovat ilmastotoimijuuden kannalta tärkeitä asioita ja onkin oleellista, että on tarjolla mahdollisuuksia osallistua yhdessä toimimiseen. Tapa suhtautua ilmastomuutokseen rakentuu yhteisöllisessä vuorovaikutuksessa, sillä vaikuttamme kaikki yhteiseen tulevaisuuteen, halusimme tai emme. (Tolppanen ym. 2017, 5–13.)

Jarrut kuvaavat toiminnan esteitä, jotka olisi tärkeä tiedostaa. Esteet ovat usein inhimillisiä, kuten mukavuudenhalu, laiskuus, tottumus ja kiire. Myös muut syyt voivat olla ilmastovastuullisen toiminnan esteenä, esimerkiksi raha, psykologiset esteet tai sosiaaliset normit. Lamppu tarkoittaa toivoa ja muita tunteita, joita ilmastonmuutos ilmiönä herättää ihmisissä. Tunteet voivat olla hyvin voimakkaita ja negatiivisia. Lamppu ohjaa kulkua eteenpäin ja toivon merkitys onkin asia, jota tulisi painottaa negatiivisuuden sijaan. Toivon liittyvä luottamus siitä, että ongelmaan etsitään ja myös löydetään ratkaisu. Ohjaustanko antaa suuntaa tulevaisuudelle. Tulevaisuuskasvatus eli tulevaisuuden pohtiminen ja visioiminen on keskeinen ilmastokasvatuksen osa-alue. Myönteinen tulevaisuuden tarkastelu on kasvatuksessa oleellista, vaikka usein luodaankin synkkiä kuvia maapallon tulevaisuudesta esimerkiksi mediassa. Oleellista on kysyä esimerkiksi, millaista tulevaisuutta toivotaan ja miten se olisi kestävä. (Tolppanen ym. 2017, 5–13.)

3.3 Ympäristökasvatus kattokäsitteenä

Kun avataan ympäristökasvatuksen käsitettä, voidaan siis puhua myös erilaisista kasvatuksen osa-alueista ja näkökulmista liittyen ympäristökasvatukseen. Kuten aiemmin jo mainittiin, ympäristökasvatus on kattokäsite, jonka alle ja rinnalle mahtuu monia erilaisia näkökulmia liittyen ympäristöön. Usein mainitaan esimerkiksi kestävä kehityksen kasvatus, ilmastokasvatus, luontokasvatus, tulevaisuuskasvatus ja globaalikasvatus osana

ympäristökasvatusta. Myös arvokasvatus ja tunnekasvatus ovat tärkeä osa ympäristökasvatusta ja taidekasvatuksen avulla voidaan myös käsitellä ympäristöaihetta. Kaikilla näillä on ominaiset piirteensä ja näkökulmansa, jotka auttavat jäsentämään ympäristökasvatuksen laajaa käsitettä omilta osiltaan.

(Cantell ym. 2020.)

Ympäristökasvatuksen dosentti ja kasvatustieteellisen tiedekunnan yliopistonlehtori Wolff ei esimerkiksi juurikaan erottele ympäristökasvatusta ja kestävän kehityksen kasvatusta toisistaan, vaan käyttää molempia käsitteitä (Wolff 2004, 20). Ympäristökasvatus ja kestävän kehityksen kasvatusta voidaan mieltää sekä lähes synonyymiksi että melko erillisiksi kasvatuksen suuntauksiksi. Voidaan puhua niistä myös yhdessä ympäristö- ja kestävyyskasvatuksena. (Cantell ym. 2020,16.)

Kestävän kehityksen kasvatusta ohjaa kestävä elämäntapaan, jossa huomioidaan kestävä kulutusvalinnat, turhan kulutuksen välttäminen, elinkaariajattelu, säästeliäs luonnonvarojen ja energian käyttö, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen sekä oikeudenmukaisuus. Kasvatusta pitää sisällään toimintatapoja, joissa huomioidaan kestävyuden eri ulottuvuudet eli ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen näkökulma. (Sarkkinen, 2017.)

Ekologiseen kestävyteen liittyy ilmastonmuutoksen hidastaminen, biologisen monimuotoisuuden turvaaminen sekä luonnonvarojen kestävä käyttö. Taloudellisesti kestävä kehitys edellyttää, että tavaroita ja palveluja tuotetaan ympäristöä rasittamatta. Taloudellisen kasvun tulisi olla tasapainoista kasvua, joka ei perustu pitkällä aikavälillä luonnonvarojen liialliseen kuluttamiseen. Kestävä talous on sosiaalisen kestävyuden perusta. Sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävyudessa keskeistä on hyvinvoinnin periytyminen seuraaville sukupolville. Muun muassa väestönkasvu, köyhyys ja ongelmat terveydenhuollossa sekä sukupuolten välisessä tasa-arvossa uhkaavat maailmanlaajuisesti sosiaalista kestävyttä. Kansalaisten perushyvinvointi onkin yksi tärkeä edellytys myös ekologisen kestävyuden edistämiseksi. Kulttuurin ja kielen kuuluu vahvistaa erilaisten kulttuuristen ryhmien identiteettiä ja maamme luonto metsineen ja vesistöineen on kulttuurihistoriallisesti varjeltavaa ja myös keskeinen osa ihmisten identiteettiä. Kaikki kestävyuden ulottuvuudet siis liittyvät toisiinsa ja on otettava huomioon kestävä kehityksen turvaamisessa. (Cantell 2004, 24–25.) Kestävän kehityksen kasvatuksella ohjataan kestäviin arjen käytäntöihin ja

valintoihin antamalla parempia vaihtoehtoja konkreettisesti esimerkiksi ruokailuun, liikkumiseen ja lajitteluun. Kestävä elämäntapa on hyvinvoiva tapa elää maapallon rajallisia resursseja kunnioittaen. (Sarkkinen 2017.)

Vahva luontoyhteys puolestaan on ympäristövastuullisuuden alkulähde, joka syntyy luonnossa oleskelemalla ja toimimalla. Tätä voidaan edistää luontokasvatuksella, joka on ympäristökasvatuksen tärkeä kokemuksellinen ja elämyksellinen osuus ja jonka tavoite on ylläpitää ja kehittää kasvatettavien luontosuhdetta ja ympäristöherkkyyttä. Ympäristöherkkyydellä tarkoitetaan yksilön kokemusten ja havaintojen pohjalta rakentuvaa tunnepitoista ja empaattista suhdetta ympäristöön sekä kykyä havainnoida ja aistia ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia. Ympäristösuhteeseen kuuluu kaikki se, mitä ihminen tekee ympäristössään, ympäristölleen ja ympäristönsä vaikutuksesta tai innoittamana. (Sarkkinen 2017.) Kasvatuksen tavoite on saada kasvatettavat kokemaan ja näkemään itsensä osana luontoa ja ympäristöä. Luonto kun on läsnä kaikessa: metsässä, hengityksessä, lämpönä, ääniaaltoina, materiaaleina ja tietysti ihmisinä. (Cantell 2004, 45.) Kasvatuksella voidaan ymmärtää paremmin luonnon ja hyvinvoinnin yhteys, elvyttävyyys ja näin ylläpitää tervettä luontosuhdetta (Cantell ym. 2020, 57).

Taidekasvatus on keino, jonka avulla tehdään ympäristökasvatusta. Tieteellisen tiedon lisäksi taiteella on tärkeä tehtävä ihmisten ympäristötietoisuuden ja asenteiden muotoutumisessa, sillä taiteen kautta ja sen avulla on mahdollista vahvistaa ympäristökasvatuksen kokemuksellisuutta, ilmaista kritiikkiä yhteiskuntaa ja vallitsevaa elämäntapaa kohtaan sekä käsitellä ympäristökysymysten herättämiä tunteita. Taiteen avulla voidaan tehdä ympäristöön liittyviä ilmiöitä ymmärrettäväksi, näkyväksi ja kriittisesti arvioitavaksi. Taide voi tehdä näkyväksi tai sanoittaa sellaisia kokemuksia, joista on muutoin vaikea puhua. (Cantell ym. 2020, 163–177)

Ympäristötunteiden huomioiminen on aiemmin jäänyt keskustelussa taustalle, vaikka tunteilla on myös oma merkityksensä muutoksiin sopeuduttaessa sekä oman vastuun ja myös riittämättömyyden hyväksymisessä. Tunteet on siis syytä tuntea, jotta voidaan parantaa toimintakykyä, terveyttä ja elämästä nauttimista. Tunteet myös ilmaisevat, että asioilla on merkitystä. Tästä syystä tunteet voivat toimia myös liikkeellepanevana voimana. Ympäristöön liitty

monenlaisia tunteita ja niiden käsittely erityisesti nuorten kanssa on tärkeää. Tunteet voidaan oppia kanavoimaan järkevästi ja tunteiden ilmaisu ja niiden sanoittaminen muille voi luoda yhteisöllisyyden kokemuksia. (Pihkala 2019, 16–28.) Ympäristökasvatukseen kuuluu tärkeänä osana myös globaali ympäristönäkökulma, rauhankasvatus ja ihmisoikeuskasvatus, sillä ympäristöön kuuluu myös yhteiskunnallinen, kulttuurinen sekä sosiaalinen, eikä vain ekologinen näkökulma. (Cantell ym. 2020.)

3.4 Ympäristöilmiö tänä päivänä suhteessa nuoriin

Ympäristökasvatuksesta puhuttaessa yhdeksi sisällöksi on noussut viime aikoina vahvasti myös tunteet ja niiden käsittely. Puhutaan paljon ilmastoahdistuksesta, joka koettelee etenkin nuorten elämää. Ympäristö/ilmastoahdistuksen käsitteleminen onkin keskeinen haaste tämän päivän ympäristökasvatuksessa. Ihmisten kokema ahdistus ja huoli, erityisesti ilmastonmuutoksesta, mutta myös luonnon monimuotoisuuden katoamisesta, on lisääntynyt viime vuosina. Ympäristöön liittyvät tunteet, kuten huoli, suru, pelko ja ahdistus tulisi ottaa vakavasti, sillä ilman tunteiden tunnistamista ja käsittelyä voidaan herkästi kieltää ja unohtaa tunteet. On tärkeää antaa nuorille mahdollisuus tunnistaa ja käsitellä tunteita. (Cantell ym. 2020 ,190.)

Ekososiaalinen kasvatus korostaa empatian ja kohtaamisen merkitystä. Kokemuksellisuutta on korostettu jo vuosikymmen ympäristökasvatuksessa, mutta sen sijaan tunteiden kokemisen merkitys on noussut puheenaiheeksi ja tutkimuksen kohteeksi vasta viime aikoina. Usein ympäristökasvatuksessa korostetaan, että juuri toiminta, erityisesti kokemuksellinen, osallistava, kollektiivinen ja aktiivista kansalaisuutta edistävä toiminta, helpottaa ympäristöahdistusta. (Cantell ym. 2020, 185–195.)

Vuonna 2021 *The Lancet Planetary Healthin* julkaisema tutkimus on tähän asti laajin nuorten ilmastotunteita ja -ahdistusta koskeva tutkimus. Tutkimukseen osallistui 10 000 vastaajaa kymmenestä eri maasta. Vastaajat olivat iältään 16-25 -vuotiaita ja mukana tutkimuksessa oli myös suomalaisia nuoria. *The Lancet Planetary Health* julkaisee mm. vertaisarvioituja tutkimuksia ja muita artikkeleita liittyen kestävään kehitykseen ja ilmastonmuutokseen. Maailmanlaajuisesti tulokset osoittivat, että 59 % vastaajista oli hyvin huolissaan tai

erittäin huolissaan ja 84 % oli vähintään kohtalaisen huolissaan ilmastonmuutoksesta. Tunteet, joita koettiin eniten (yli 50 % vastaajista ilmoitti kokevansa) olivat suru, avuttomuus, ahdistus, pelko, viha, syyllisyys ja voimattomuus. Vain 30,9 % vastaajista kokivat optimistisuutta. Tulokset myös kertovat ilmastonmuutoksen vaikuttaneen jollain tavalla negatiivisesti monien nuorten päivittäiseen toimintakykyyn, kuten unenlaatuun ja työkykyyn. Suomalaisten nuorten ilmastotunteissa korostuivat suru, murhe, avuttomuus ja pelko. Yli puolet vastaajista siis kokivat näitä tunteita. Myös esimerkiksi ahdistusta, suuttumusta ja syyllisyyttä esiintyi huomattavan paljon. Myös osattomuuden kokemusta ilmeni, sillä 29 % vastaajista koki, että ”muut ihmiset ovat sivuuttaneet minut, kun olen yrittänyt puhua ilmastonmuutoksesta”. (Hickman ym. 2021, 867- 869.)

Tuore Nuorisobarometri 2021 julkaistiin keväällä 2022. Kyseinen Nuorisotutkimusseuran barometri käsitteleekin juuri ilmastoaihetta ja kulkee nimellä Kestävää tekoa. Tiedonkeruussa on muun muassa ympäristötunteita käsitteleviä väittämiä, joista saadaan uutta tietoa nuorten suhtautumisesta ympäristöön. Tutkimus suoritettiin puhelinhaastatteluin ja tuloksia saatiin yhteensä 1835 15–29-vuotiaalta nuorelta. Barometri käsittelee muun muassa tietoa ja tunteita liittyen ympäristöön, nuorten kulutusvalintoja, vaikuttamista ja ympäristöpolitiikkaa, kestävän kehityksen teemoja sekä luottamusta ja tyytyväisyyttä. (Nuorisobarometri 2022).

Barometrin tulosten perusteella valtaosa vastaajista ovat kiinnostuneet ympäristökysymyksistä. He ovat niistä varsin hyvin perillä sekä luottavat tieteeseen ja tutkimukseen ympäristökysymyksissä. Kuitenkin vastaajista noin kaksi viidestä (39 %) oli vähintään samaa mieltä väittämän kanssa, että kokee haitteita sellaisista elinympäristönsä tai paikkakuntansa muutoksista, joihin ympäristökriisi on vaikuttanut. Hieman yli kolmannes vastaajista (35 %) oli samaa tai täysin samaa mieltä sen kanssa, että kokee riittämättömyyttä oman ilmastokäyttäytymisensä suhteen. Ilmastotunteista eniten samaa mieltä vastaajat olivat väittämän ”saan hyvän olon kestävien valintojen tekemisestä” kanssa. Kolme neljästä vastaajasta (75 %) oli samaa tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Kolme neljäsosaa vastaajista (75 %) oli samaa mieltä väittämän kanssa, että tuntee surua luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä ja lajisukupuutosta. (Nuorisobarometri 2022, 20–22.)

4 KEHITTÄMINEN

4.1 Kehittämistehtävä

Opinnäytetyöprosessi eteni alusta asti ympäristöohjaajien verkoston rinnalla eli kehittämisen kohde on muotoutunut pikkuhiljaa verkoston tavatessa ja työskennellessä. Kehittämistyötä tapahtui tavallaan jo yhteistyössä verkoston kanssa, kun kävimme organisaatiossa Ekokompassi-prosessia läpi ja päättimme verkostossa ympäristöohjelman sekä sen tavoitteet ja toimenpiteet (liite 1). Ympäristökasvatusosa-alueen tavoitteiden perusteella kehittämistyökseni valikoitui konkreettinen tuote, työkalu, joka auttaa Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden ja erityisesti avoimen nuorisotalotoiminnan nuoriso-ohjaajia toteuttamaan ympäristöohjelman toimenpiteitä. Tarkoitus on myös pyrkiä yleisellä tasolla tuomaan ympäristökasvatus lähemmäs nuorisopalveluiden henkiöstöä, työn arkea sekä asiakkaita eli nuoria avoimessa nuorisotalotoiminnassa.

Verkoston myötä on todettu, että ympäristökasvatus nuorisopalveluissa on henkilöitynyt ja vain osa nuoriso-ohjaajista työskentelee käyttäen ympäristökasvatuksellista työotetta. Nuorisopalveluissa halutaan, että ympäristöasiat ovat kokonaisvaltainen, läpileikkaava tapa tehdä työtä nuorten parissa. Nuorisopalveluissa halutaan saada muutosta toimintakulttuuriin. Tavoitteena on siis pidemmällä tähtäimellä kestävä ja vastuullinen toimintakulttuuri koko organisaatiossa.

Haluan kehittää nuorisopalveluille työkalun, joka edistää ympäristömyönteisyyttä ja henkilöstön osaamista helpon arkeen solahtavan toiminnan kautta. Ympäristökasvatustyö on meille varsin uusi kasvatusala, osalle täysin tuntematon ja se nähdään lähinnä roskatalkoina ja kierrätyksenä. Nuorisopalveluissa tehdään paljon työtä Helsingin kaupungin strategian ja tuloskortin eli vuosittaisten tavoitteiden puitteissa. Lisäksi on moninaiset työmuodot ja menetelmät, joita toteutamme vuositason tasolla. Tavoitteita on todella paljon ja lähes jokainen työntekijä tekee esimerkiksi päihdekasvatusta, kulttuurista nuorisotyötä, liikuntakasvatusta sekä osallisuustyötä. Tästä syystä ympäristötyön on lähdettävä käyntiin varsin hiljalleen ja innostavasti, sillä uudesta tavasta toimia ei haluta liian raskasta taakkaa henkilöstölle.

4.2 Kehittämismenetelmä

Kokeileva kehittäminen valikoitui kehittämismenetelmäksi sen ketteryyden vuoksi. Tämä tapa toimii silloin, kun idean toimivuudesta halutaan saada nopeasti palautetta. Kokeilevan kehittämisen avulla kehitetään siis esimerkiksi palveluita tai tuotteita. Tyypillistä tälle tavalle on se, että kehitettävä tuote muotoutuu vasta kokeiluprosessin aikana kohti lopullista muotoaan. Eli tuote otetaan käyttöön, jonka aikana ja sen jälkeen voidaan todeta, toimiiko kehitetty tuote vai ei eli onko siitä hyötyä kohderyhmälle. Kokeilevassa kehittämisessä tavallaan jo idea-asteella annetaan tuote kokeiltavaksi käyttäjille ja näin saadaan aikaisessa vaiheessa tieto tuotteen toimivuudesta tai toimimattomuudesta. Tiedon pohjalta voidaan jatkaa kehitystyötä ja tehdä parannuksia ja antaa uusi versio jälleen kokeiltavaksi käyttäjille. (Poskela ym. 2015, 12.) Tästä syystä kehittämäni työkaluun tulee viimeiselle sivulle tilaa nuorten kommentteja ja ohjaajien palautetta varten. Verkoston kautta voi kuitenkin pyytää palautetta pitkin matkaa. Tuotetta kokonaisuutena ei kuitenkaan päästä tämän opinnäytetyön myötä tarkkailemaan. Suurin osa tuotoksen toiminnoista on kuitenkin jo tähänastisten kokeilujen myötä valikoitunut osaksi varsinaista tuotosta.

Alun perin toimintoja oli ajatus testauttaa muilla nuorisohjaajilla, mutta pandemiatilanteen sekä kiireen myötä toteutin kehittämistä siten, että ympäristöohjaajien verkostolle lähetettiin tekemäni kysely (liite 2), jossa pyysin heitä jakamaan hyväksi kokemiaan avoimen nuorisotalotyön ympäristökasvatuksellisia toimintoja. Verkoston jäsenet ovat siis kokeilleet työssään erilaisia ympäristökasvatuksellisia toimintoja, jotka he jakoivat minulle kyselyn kautta. Useita eri tuotokseen päätyneitä toimintoja olen myös itse kokeillut useasti avoimessa nuorisotalotoiminnassa, joten kokeileva kehittäminen on kohdentunut näihin yksittäisiin toimintoihin sen sijaan, että olisi päästy kokeilemaan kalenteria kokonaisuudessaan.

Vallinneen pandemiatilanteen takia varsinaisen tuotoksen testaus siirtyy myöhemmäksi käyttöönoton jälkeen. Sen jälkeen työ lähentyy työelämälähtöistä prosessikehittämistä ja aion itse jatkaa sen parissa keräämällä palautetta ja muokkaamalla tuotosta palautteen perusteella.

5 KEHITTÄMISPROSESSIN ETENEMINEN

5.1 Kehittämisen käynnistyminen ympäristöohjaajien verkostossa

Kehittämisen prosessi käynnistyi Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden ympäristöohjaajien verkoston tapaamisessa alkukevästä 2019. Tuolloin otettiin haltuun Ekokompassiprosessi ja sen vaatimat toimenpiteet. Tämän opinnäytetyön kehittämisen kohteeksi määriteltiin ympäristökasvatuksen jalkauttaminen nuorisopalveluiden henkilöstölle.

Opinnäytetyö tarkentui sen myötä, kun ympäristöohjaajien verkostossa edettiin Ekokompassi-prosessin vaiheita. Tuotoksen varsinaiset raamit selkiytyivät vasta sitten, kun verkostossa laadittiin ympäristöohjelma - ja politiikka seuraavalle kolmelle vuodelle. Ehdotus meni nuorisopalveluiden hallinnon ja toiminnanjohtajien käsiteltäväksi ja se hyväksyttiin vuonna 2020, jolloin ympäristöohjelmaa alettiin toteuttaa niiltä osin kun pystyttiin pandemian takia. Ympäristöohjelmaan (liite 1) on kirjattu tavoitteet sekä toimenpide-ehdotukset. Tuotos eli ympäristökasvatuskalenteri tarjoaa virikkeitä juuri näitä toimenpide-ehdotuksia varten.

Ympäristöohjelman ympäristökasvatukselliset tavoitteet ovat yksi ostoprosessi eli kierrätettyjen materiaalien käyttö tai ostoprosessin ympäristöystävällisyyden selvittäminen, toteutetaan vähintään yksi luonnonsuojeluteko vuodessa, kehitetään luontohetkeilyä, osallistutaan ajankohtaisiin ympäristökampanjoihin nuorisotalojen toiminnassa sekä kootaan nuorten ajatuksia ja huolia ympäristöasioista ja huomioidaan ne toiminnassa. Ympäristöohjelman- ja politiikan muut tavoitteet voi lukea liitteestä 1.

Kun ympäristöverkostossa päätettiin, että muu osa-alue on ympäristökasvatus ja tavoitteiden toteuttamiseksi vaadittiin konkreettisia toimenpiteitä, mietin mikä auttaisi jokaista nuorisohjaajaa tavoitteisiin pääsemiseksi. Aloin siis ideoimaan jotakin konkreettista tuotosta, työkalua, ja ajatus opastyypisestä työstä alkoi muotoutumaan. Mietin, miten hyödynnän verkostoa työssäni ja millainen tuotos voisi olla eli mitä se pitää sisällään ja minkälaisia jo nyt hyväksi koettuja toimintoja voisi itse vielä kokeilla ja kehittää nuorisotalolla ja

miten toiminnot vastaavat ympäristöohjelman tavoitteisiin sekä ympäristökasvatuksen tavoitteisiin yleisesti.

5.2 Kokeileva kehittäminen suhteessa tuotoksen rakentumiseen

Kokeilevaa kehittämistä olen toteuttanut noin kahden vuoden ajan, siitä lähtien, kun ympäristöohjelma hyväksyttiin. Pandemiatilanteen vuoksi on ollut hieman epävarmaa, mutta olen pyrkinyt testaamaan erilaisia toimintoja sitä mukaan, kun siihen on ollut mahdollisuus. Tuotoksen osiot on testattu vähintään kerran ja osa on pystytty testaamaan kahdesti. Testaamista on hankaloittanut tuotoksen kalenterimaisuus eli esimerkiksi vaahteranlehtiruusuja ei pysty tekemään talvella tai kampanjoihin osallistumaan muina kuin kampanja-aikoina. Osa kokeilemistani toiminnoista ei päätynyt lainkaan tuotokseen eli kokeiluista on ollut myös siinä mielessä hyötyä, että kaikkia ei ole kannattanut valita mukaan. Näiden toimintojen pois putoamisen syinä oli lähinnä se, että nuoret eivät jaksaneet keskittyä pitkäkestoisempaan toimintaan. Tästä syystä tuotokseen on valittu toimintoja, jotka ovat lyhytkestoisempia eli eivät vaadi niin pitkää sitoutumista tekemiseen.

Ympäristöverkoston ohjaajille lähetettiin myös Webropol-kysely (liite 2), jossa pyysin heitä jakamaan ideoita ja kokemuksia hyvistä avoimen nuorisotalotyön toiminnoista ympäristökasvatukseen ja ympäristöohjelman tavoitteiden toteutumiseen liittyen. Kyselyä ei ollut syytä lähettää koko organisaatiolle, sillä uskoin saavani tarpeeksi materiaalia verkoston noin 30 osaavalta henkilöltä. Kyselyyn sain ideoita noin 10 kappaletta. Suurin osa näistä ideoista tuki niitä osioita, joita olin itsekkin jo tässä vaiheessa pohtinut ja kokeillut. Näitä olivat ruuanlaitto eli hävikkiruokaviikon viettäminen sekä kasvisruokapäivä. Toinen oli askartelu kierrätysmateriaaleista ja kyselyn perusteella kalenteriin tuli lisäksi maininta kierrätyskeskuksen Näprä-ilmaistuksesta. Pari ajatusta poimin suoraan kyselyn perusteella kokeiltavaksi ja pari suoraan tuotokseen.

5.3 Tuotoksen ideointi

Kokeilevan kehittämisen ja kyselyn vastausten lisäksi pohdin myös toimintojen kannalta, että mitkä arkiset asiat voisi tehdä ympäristökasvatuksellisesti, tavalla, joka ei rasita työyhteisöjä liiaksi. Lisäksi mietin, mitä kaikkia osa-alueita ympäristökasvatus pitää sisällään eli hyödynsin teorian tietoa, minkälaisia eri

ympäristökasvatuksen malleja, tavoitteita ja ympäristökasvatukseen sisältyviä kasvatustapoja voi sisällyttää työhön. Itse näkisin ympäristökasvatuksen koostuvan kestävästä kehityksestä kasvatuksesta ja luontokasvatuksesta, höystettynä arvo-, tunne- ja elämiskasvatuksella ja hitusen taidekasvatusta asioiden käsittelyyn sekä globaalikasvatusta, jotta muodostuu näkemys ympäristötoiminnan kokonaisuudesta. Lisäksi osallisuuden sekä yhteisöllisyyden kokemuksella näen suuren merkityksen.

Oleellista oli pitää ideoinnin aikana mielessä ympäristöohjelman tavoitteiden toteutuminen, ympäristökasvatuksellinen ote arjessa ja että työ olisi innostava. Ajatus oli luoda jotakin positiivisuutta ja toivoa ylläpitävää toimintaa, joka on mielekästä niin kasvattajille kuin kasvatuksen kohderyhmälle.

Ilmastokasvatuksen mallia avaavassa kirjassa todettiin, että ympäristötekojen lisääntyminen edellyttää ainakin sitä, että tekemiseen on matala kynnyks, tekojen tekeminen on edullista, tekoja arvostetaan ja että tekoja tehdään osana yhteisöä, eri mahdollisuuksista muistutetaan jatkuvasti ja tottumuksia ryhdytään tietoisesti muuttamaan (Tolppanen ym. 2017, 10). Tätä ajatusta pyrin pitämään myös ideoinnin ja toteutuksen perustana.

Mietin mikä olisi kätevin muoto tuotokselle. Sopiva konkreettisesti, mutta myös nettiversiona toimiva. Ajatus oppaasta muotoutui kalenteriksi, jota jokaisen nuoriso-ohjaajan olisi helppo hyödyntää ja joka voisi olla esillä nuorisotalon seinällä näkyvissä ohjaajille ja nuorille.

Lopuksi rajasin, mitkä itse hyväksi havaitsemani toiminnot sekä kyselystä saamani materiaali voisivat sopia juuri avoimeen nuorisotalotyöhön ja tukevatko ne tavoitteiden toteutumista. Huomioin, että mahdollisimman monet ympäristökasvatuksen osa-alueet täyttyvät. Mietin, miten kalenteriin saisi sisällytettyä mahdollisimman monipuolisia asioita, vähän niin kuin jokaiselle jotakin, niin kasvattajille kuin nuorillekin ja niin, että ympäristökasvatukselliset teemat toteutuvat. Huomioin myös osallisuus- ja yhteisöllisyysnäkökulmat.

Rajasin toimintaa myös siten, että kalenterissa ei käsitellä liikaa globaaleja aiheita, koska ovat kaukaisia. On syytä lähteä liikkeelle omasta ”kasvun paikasta” eli nuorisotalolta ja sen lähiympäristöä hyödyntäen. Globaalit

ympäristöuhat voivat tuntua liian suurilta ja lannistavilta ja siksi näitä aiheita vain sivutaan. Kuitenkin suunnittelin pitäväni yllä yhteisöllisyyttä toiminnassa ja ajatusta siitä, että maailma kuuluu kaikille ja yhdessä voidaan parantaa sitä. Korostetaan yhteistä vastuuta yksilöllisen sijaan.

Kun sopiva materiaali oli valittu, jaoin niitä vuodenaikoihin sopiviksi ja aloin hahmottelemaan työtä ja suunnittelemaan ulkoasua. Visuaalinen ilme alkoi pikkuhiljaa muotoutumaan ja samalla valitsin kalenteriin vain oleelliset ja hyväksi havaitun toiminnan. Kaikki ylimääräinen karsiutui pois, jotta kalenteri ei näytä tai tunnu liian raskaalta.

Koska ympäristökasvatuksen ytimessä ovat erilaiset tiedot ja taidot eli ympäristötuntemus ja tämän ympäristötietoisuuden kasvattaminen toteutuu parhaiten yhdistämällä se konkreettiseen tekemiseen, kuten luontoyhteyttä vahvistaviin kokemuksiin, joka sitten taas kasvattaa ympäristöherkkyyttä sekä -myönteisyyttä. Toiminnallisuus sekä tietoisuus yhdistyvät myös, kun pyritään vaikuttamaan ympäristövastuullisuuteen arkisissa asioissa eli opetellaan vaikkapa tekemään kasvisruokaa ja samalla perehdytään raaka-aineiden alkuperään. Tämän kruunaa vielä keskustelut kasvattajan johdolla toiminnan aikana tai sen jälkeen. Pyritään siis keskustelun kautta tunteiden käsittelyyn, arvokasvatukseen sekä kriittiseen ajatteluun ja uuden tiedon haalimiseen. Tarkoituksena on luoda toivon ilmapiiri, ei pelotella. Näin ympäristökasvattaen voidaan edistää kestäväää elämäntapaa.

5.4 Testaukseen siirtyvän kalenterin prototyyppi

Tuotoksen punaiseksi langaksi muotoutui tekemisen kautta oivaltaminen ja innostuminen. Tarkoitus on siis syöttää erilaisia ympäristökasvatukseen liittyviä aiheita, joista niin kasvattajat kuin nuoretkin voivat oppia uutta, käsitellä tunteita, tehdä konkreettisia tekoja, suojella ympäristöä, saada myönteisiä kokemuksia ja mahdollisesti aiheet voisivat kantaa pidemmällekin. Kalenterissa korostuu etenkin kaupunkiympäristö, urbaani luonto, sillä perinteistä luontoympäristöä, kuten metsää, ei välttämättä Helsingin kaupungin nuorisotalojen lähellä ole hyödynnettävissä. Osallisuutta on kannustettu siten, että mahdollisimman paljon suunnitellaan yhdessä nuorten kanssa, kuten mitä ruokaa

tehdään, mitä viljellään ja tietenkin taiteellisessa tekemisessä nuorille annetaan mahdollisuus luovuuteen.

Toiminnan lisäksi kalenteri kannustaa keskustelemaan aiheista. Kalenteri on siis avuksi kasvattajalle, jotta tekeminen yhdistyy tietoon ja keskustellen jaetaan ajatuksia, oivalluksia ja voidaan toteuttaa samalla arvo- sekä tunnekasvatusta. Ajatuksia viritellään toiminnan kautta ikään kuin vahingossa, luontevasti.

Kalenterissa eli avoimen nuorisotalotyön työkalussa on esillä vuodenajoin tekemistä aukeama kerrallaan näkyviksi nuorisotalon seinälle. Nuorisotaloilla tämä rytmi on luonteva ja se istuu myös ympäristökasvatukseen, kun havainnoidaan luontoa eri vuodenaikoina. Kalenteri alkaa syksystä, koska yleensä nuorisotyössä, kuten koulumaailmassakin tällöin alkaa uusi kausi. En myöskään halunnut sitoa toimintaa liian tiukkaan aikatauluun, joten tästä syystä vuodenaajat ovat sopivan kevyt ja selkeä rytmi. Kalenteria voi siis aina välillä silmäillä ja napata tekemistä. Kampanjat ovat päivämääräsidonnaisia, mutta muita kalenterin toimintoja voi toteuttaa milloin vain.

Päädyin tekemään työn Canva-ohjelmalla, sillä se antaa hyvät mahdollisuudet niin digijulkaisuun kuin tulostettavaankin versioon. Canva on näppärä ja itselle hyvin tuttu ohjelma. Tuotos on pyritty rakentamaan visuaaliseksi, selkeäksi ja kaikki tieto saatavilla ”yhdellä silmäyksellä”. Eri osioiden kohdalta löytyy ehdotuksia, ohjeita, kuvia, teema sekä puhekuplat, joissa on kysymyksiä keskustelua viritämään. Lisäksi kalenterista löytyy faktatietoa aiheisiin liittyen.

Kalenteri sisältää konkreettisia tapoja toimia. Erilaiset ympäristökampanjat ovat valikoituneet sen mukaan, mitkä ovat helposti toteutettavissa avoimessa nuorisotalotoiminnassa. Puunhalausviikko kannustaa halaamaan puuta ja osoittamaan tällä tavoin luonnosta välittäminen. Samalla koetaan luontohetkeilykokemuksia, eheytetään itseä ja osoitetaan puulle rakkautta. Tässä on otettu myös huomioon sosiaalinen media eli kuvan julkaiseminen ja tägääminen. Hävikkiruokaviikolla taas paneudutaan siihen, ettei hävikkiä jäisi ja tehdään tietoisiksi ruuan tuotannosta koituvat ympäristövaikutukset. Ruuanlaitto on oman kokemukseni mukaan nuoret mukaansa tempaavaa ja tähän sain tukea myös ympäristöverkostolle lähettämäni kyselyn perusteella. Lisäksi

kampanjoihin osallistuminen luo yhteisöllisyyden kokemuksia niin oman yhteisön sisällä kuin laajemminkin. Kampanjointi tukee myös ympäristökansalaisuuteen kasvua ja osallisuutta sekä kasvattaa me-henkeä.

Askartelutoiminta ja kädentaidot on mietitty niin, että materiaalit ovat saatavilla lähiympäristöstä tai nuorisotalolta. Luonnonmateriaalien haaliminen ”pakottaa” lähtemään ulos. Nuoret ovat kokemukseni mukaan toisinaan vaikea aktivoida juuri ulos lähtemiseen. Vaikka luontokasvatusta olisi ollut kiva sisällyttää enemmänkin työhön, koen ulkoilun haastavaksi avoimessa nuorisotalotoiminnassa, sillä toiminta nuorisotalolla on yleensä sellaista johon ikään kuin vahingossa ajaudutaan. Siksi tuodaankin luonto nuorisotalolle ja tehdään ”piipahduksia” luontoon esimerkiksi syksyllä vaahteranlehtien kerääminen ruusuja varten ja kivien kerääminen maalaamista varten ja valmiiden teosten asettelu ympäristöön. Tarkoitus on hyödyntää lähiluontoa ja uusiokäyttää materiaaleja askartelutoiminnassa. Näin syntyy käsitys siitä, että roska voi myös olla käypä materiaali. Kalenterissa on myös huomioitu estetiikkanäkökulma, luonnon kauneudesta nauttiminen, juuri tämän itse tehdyn taiteen myötä.

Eläimet on otettu osaksi tuotosta, sillä eläimet voimistavat luontosuhdetta ja eläinten merkitystä voi tarkastella myös ihmisen itsensä ja erityisesti tunteiden, mielen hyvinvoinnin ja myötätunnon kokemusten kannalta (Cantell ym. 2020, 197). Eläimet herättävät keskustelua ja niiden myötä voidaan ymmärtää paremmin luonnon monimuotoisuus ja sen suojelun tärkeys.

Maailman ympäristöpäivänä pohditaan kulutusta, ravintoa, liikkumista, matkustamista, energiankäyttöä, muita tottumuksia, elämän arvoja ja niin edelleen. Eli varsin laajasti ympäristövastuullista käyttäytymistä. Tässä vaiheessa osalla nuorista on jo varmaan jonkinlainen käsitys kestävästä elämäntavasta, jos kalenteria on pyritty seuraamaan. Aiemmasta toiminnasta saa vinkkejä tähän. Kyseinen tehtävä on havaittu toimivaksi. Siihen on helppo osallistua, sillä jokainen osaa antaa tähän jotakin vastauksia ja sen voi toteuttaa luontevasti, vaikka vain keräämällä nuorisotalon kävijöiltä ajatuksia viikon ajan. Yhteiset ajatukset jaetaan muiden nähtäväksi laittamalla julisteet seinälle.

Kesä on oivallista aikaa lähiympäristön aistimiselle ja havainnoinnille. Tarkoitus on siis tutustua tarkemmin, kaikin aistein ympäristöä. Oleellista on nähdä

toisin silmin oma elinympäristö ja nähdä siinä etenkin hyviä asioita, mutta myös mahdollisesti jotain parannettavaa. Tässä osiossa on siis huomioitu myös luonnon esteettinen näkökulma eli pyritään tuomaan luonnon kauneus ja siitä nauttiminen esiin. Tämä soveltuu niin luontoympäristöön kuin rakennettuun kaupunkiympäristöön eli urbaaniin luontoon. Urbanissa ympäristössä kuvaaminen voi suuntautua vahvemmin myös kulttuuriseen, yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen ympäristöön. On syytä varautua siihen, että nuoret voivat ottaa kuvan vaikkapa huumepeikistä (mitä parannettavaa ympäristössä on -kohdassa), jolloin kasvattajan kannattaa käydä keskustelua siitä, onko kyse roskaamisesta vai yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta eli huumeidenkäytöstä vai kummastakin. Jokainen ympäristön tai kestävän kehityksen ulottuvuus on yhtä tärkeä ja onkin hienoa, jos ympäristöä päästään käsittelemään laajemmin kuin vain ekologisesta näkökulmasta.

Nuorten kuvat voi pyytää taidenäyttelyä varten, jonka voi pystyttää syksyllä nuorisotalolle. Kuvat laitetaan kävijöiden näkyville ja keskustelua virittämään. Voidaan ohjata keskustelua esimerkiksi siihen, millainen ympäristö halutaan säilyttää ja mitä tekoja ympäristön säilyvyys vaatisi, mikä on kivaa ja kaunista ja mihin taas voisi omalla toiminnalla saada muutosta.

Kierrätysastioiden tuunaus tekee näkyväksi sen, että nuorisotalolla lajitellaan ja mitä lajitellaan. Nuoret pääsevät itse taiteilemaan astiat tai vaihtoehtoisesti kaapin ovet tai kierrätyspisteet. Jos nuorisotalolla ei ole lajitteluasiat kunnossa, kannustetaan yhdessä hankkimaan asiaankuuluvat astiat.

Viljelytoiminta auttaa konkretisoimaan ruuan tuotantoa. On tärkeää nähdä, miten ja mistä ruoka tulee. Tarkoituksena on myös ”tuntea” luonto, sillä oman kokemukseni mukaan viljelytoimintaa ohjanneena, monet lapset eivät ole koskaan koskeneet multa. Kaupunkiviljelyä varten voi viritellä kierrätysmateriaaleista kasvipenkkejä nuorisotalon edustalle. On myös hedelmällistä seurata kasvien kasvua ja toivottavasti päästä keräämään satoa. Tämän olen nähnyt merkityksellisenä nuorille.

Jotta tietämys kasvaa eli opitaan ja arvokasvatus sekä tunnekasvatus toteutuvat, tarvitsee toiminnot tuekseen keskustelua. Pelkkä toiminta ei riitä, vaan nuorten kanssa tulisi keskustella siitä miksi näin tehdään ja herätellä ajatuksia

pidemmälle tulevaisuuteen. Tunteita, myös niitä negatiivisia olisi tärkeä avata. Jo se, että tunteet tiedostetaan ja sanoitetaan, auttaa niiden käsittelyssä. Kasvattajalla on tärkeä rooli keskustelun ohjaamisessa ja vertaisilla, kun ajatuksia jaetaan ja niistä voi syntyä uudenlaisia näkökulmia, kun tekemistä reflektoidaan. Tästä syystä kalenterissa on puhekuplassa keskusteluun virittäviä kysymyksiä.

Kalenterissa on pieni neliö, johon voi merkata ”suorittaneensa” osion. Se motivoi tekemiseen, vaikka se ei olekaan varsinainen tarkoitus. Tämä kuitenkin havainnollistaa sen, mitä on tehty vuoden aikana ja auttaa myös raportoinnissa. Lamppumerkki kuvastaa faktatietoa aiheeseen liittyen ja teema on merkattu omalla kuviollaan, jotta voidaan valita tekeminen myös sen mukaan. Teemat kuvaavat ympäristöohjelman toteutettavia toimenpiteitä.

Viimeinen sivu on varattu kommenteille ja muistiinpanoille. Nuorten ajatukset ja ohjaajien palaute on arvokasta kirjata ylös, jotta työtä ympäristökasvatuksen parissa sekä itse työkalua voidaan kehittää.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Vaikka kalenteria kokonaisuudessaan ei päästä tässä opinnäytetyössä tarkastelemaan, uskoisin työkalusta olevan paljon hyötyä yhteisöpedagogien ja muiden kasvattajien työkentille. Itse olen ainakin kaivannut jotain konkreettista materiaalia ympäristökasvatukselliseen työskentelyyn. Vaikka olen toteuttanut näitä toimintoja työssäni, on mielestäni kiva, että ne on koottu kasaan työkaluksi. Huomasin myös tämän prosessin aikana, että nuorisotyöhön eli nuorten vapaa-ajalle tällaista materiaalia ei ole suunnattu, vaan suurin osa on varhaiskasvatukseen, koulumaailmaan ja kerhotoimintaan. Niistä on saanut toki ammennettua ideoita ja sovellettua toimintoja omaankin työhön. Koen siis, että tällaiselle nuorisotyöhön kohdennetulle työkalulle on tarvetta muuallakin kuin Helsingin kaupungin nuorisopalveluissa.

Osallistuin vastikään tänä keväänä Nuorten akatemian järjestämään Ilmastoajatuksia-koulutukseen, joka oli järjestetty Helsingin kaupungin nuorisopalveluiden työntekijöille. Koulutuksen haluttiin olevan alkusysäys kohti strategiaan liittyvää ilmastotyötä. Esittelykierroksella monet nuoriso-ohjaajat toivoivat

saavansa jotain konkreettisia työkaluja ilmastotyön edistämiseksi nuorisotyössä. Tämänkin myötä tarve työlleni vielä vahvistui.

Myös Nuorisobarometri ja *The Lancet Planetary Healthin* julkaisema tutkimus herätti minut ajattelemaan, että tosiaan ympäristökasvatukselle on tarvetta. Etenkin se, että 29% vastaajista on kokenut, että heitä ei ole kuunneltu, kun he ovat yrittäneet puhua ilmastonmuutoksesta. Tähän erityisesti pitäisi kasvatustyössä reagoida, kuunnella nuoria ja tarjota tapoja käsitellä tunteita. Tunteiden käsittely onnistuu parhaiten tekemisen kautta.

Olen ollut itse mukana ympäristöohjaajien verkostossa alusta alkaen ja kiinnostus ympäristökasvatusta kohtaan on virinnyt itsellä jo vuosia sitten ja olen ehtinyt oppimaan paljon koulutuksien ja kurssien myötä sekä kollegoiltani. Työssäni nuorisotalolla olen toteuttanut ympäristökasvatuksellista työtettä ja hyödyntänyt verkoston myötä oppimaani. Helsingin kaupungin nuorisopalveluissa on ympäristötoiminnan yksikkö, jonka työtettä ja menetelmiä onkin syytä jalkauttaa jokaisen yksikön toimintatavoiksi. Tämä on ollut myös ajatus, jonka takia olen halunnut tehdä jotakin konkreettista ympäristökasvatuksen edistämiseksi. Tuotokseen pyrin siis kasaamaan ideoita erityisesti oman työkokemukseni perusteella. Ohjaustyössä olen pyrkinyt hyödyntämään ympäristökasvatuksellista otetta, on kyse sitten nuorten kanssa askartelusta tai kokkailusta. Olen myös suorittanut erilaisia kursseja liittyen ympäristökasvatukselliseen toimintaan, kuten YK-liiton opettajat kestävänsä tulevaisuuden tekijöinä - verkkokurssi liittyen Agenda 2030 tavoitteisiin, Mieli ry:n Eväitä ympäristöahdistuksen kohtaamiseen nuorisoalalla -koulutus, WWF Suomen Me aarteenvartijat - luonnon monimuotoisuus opetuksessa -koulutuksen, Nuorten akatemian ilmastoajatuksia -koulutuksen, Ulos-ut-out-päivien ympäristökasvatukseen liittyvät työpajat ja luennot. Hyödynsin siis omaa ammattitaitoani tuotoksen kehittämisessä. Lisäksi hyödynsin muualta löytämäni materiaalia. Oma kiinnostus ympäristökasvatusta kohtaan on ollut suuri voimavara.

Kokeilemisen myötä tärkeä oivallus oli se, että pois pudonneet toiminnot olivat kaikki sellaisia, jotka eivät vain yksinkertaisesti sovi avoimeen nuorisotalotoimintaan. Eli nuoret eivät halunneet olla liian pitkään osallisena toiminnassa, vaan heille sopii paremmin ”piipahdukset” toiminnassa omilla aikatauluillaan. Kerhotoiminta olisi asia erikseen, mutta tässä tuli juuri huomattua avoimen nuorisotalotoiminnan erityislaatuinen luonne toiminnan järjestämisessä.

On kiinnostava tietää jatkoa ajatellen, onko työkalusta ollut hyötyä, onko se lisännyt työtä ympäristökasvatuksen parissa ja luonut innostusta. Tarkoitus on herätellä, ei mennä suoraan syvään päätyyn. Uskon työkalun herättävän innostusta uusiin tapoihin toimia ja kasvattajan tehtävä on sitten tarttua nuorten ideoihin esimerkiksi liittyen omaehtoiseen toimintaan ympäristön puolesta.

LÄHTEET

- BRE. 2022. What is BREEAM? WWW-dokumentti. Päivitetty 24.3.2022. Saatavissa: <https://www.breeam.com/?cn-reloaded=1> [viitattu 11.3.2022]
- Cantell, H., Aarnio-Linnavuori, E. & Tani, S. 2020. Ympäristökasvatus. Kestävän tulevaisuuden käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus
- Cantell, H. & Koskinen, S. 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Teoksessa: H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 60–79.
- Ekokompassi. 2022a. Ekokompassi-sertifikaatti. 2022 WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ekokompassi.fi/ymparistojarjestelma/ymparistosertifikaatti/> [viitattu 14.3.2022]
- Ekokompassi. 2022b. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen - näin se hoituu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ekokompassi.fi/ymparistojarjestelma/rakentaminen/> [viitattu 14.3.2022]
- Helsinki. 2020. Arvot ja Arvo-peli. WWW-dokumentti. Päivitetty 7.8.2020. Saatavissa: <https://www.hel.fi/toihinsoteen/fi/tutustu-meihin/arvot-ja-arvopeli/> [viitattu 21.3.2020]
- Helsinki. 2021. Nuorison palvelukokonaisuus. WWW-dokumentti. Päivitetty 4.3.2021. Saatavissa: <https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/tie-toa-meista/nuorison-palvelukokonaisuus/> [viitattu 20.2.2022]
- Helsingin kaupunkistrategia. 2021. Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025. Helsinki. PDF-dokumentti. Päivitetty 1.11.2021. Saatavissa: <https://hallintoprod.blob.core.windows.net/prod/Helsingin%20kaupunkistrategia%20Kasvun%20paikka.pdf> [viitattu 21.3.2022]
- Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, E., Mayall, E., Wray, B., Mellor, C. & van Susteren, L. 2021. Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey. *The Lancet Planetary Health*. WWW-artikkeli. Saatavissa: <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2542-5196%2821%2900278-3> [viitattu 15.2.2022].
- Joutsenmerkki. 2022. Valitse vastuullisesti. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://joutsenmerkki.fi/kuluttajille/valitse-vastuullisesti/> [viitattu 11.3.2022]
- Kiwa. 2021. Ympäristöjärjestelmän sertifiointi (ISO 14001). WWW-dokumentti. Päivitetty 16.3.2021. Saatavissa: <https://www.kiwa.com/fi/fi/palvelumme/ymparistojarjestelman-sertifiointi-iso-14001/> [viitattu 11.3.2022]
- Kemppinen, P. 1999. Nuoriso 2000 – Nuorisotyön käsikirja. Vantaa: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.
- Kylmäkoski, M. 2014. Eteinen, vessa, keittokomero ja huone – niistä on nuorisotila tehty. Teoksessa: Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä.

Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, 393–409.

Nuorten Helsinki. 2022. Nuorten Helsinki. WWW-dokumentti. Päivitetty 1.5.2022. Saatavissa: <https://nuorten.helsinki/> [viitattu 1.3.2022]

Nuorisolaki 21.12.2016/1285

Nuorisobarometri 2021. Kestävää tekoa. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö ja tekijät. Kiilakoski, T. (Toim.) PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2022/03/nuorisobarometri-2021-web.pdf> viitattu [1.4.2022]

Nuorisopalveluiden osallistujamäärien seuranta 2021. Excel-taulukko. Helsingin kaupungin nuorisopalvelut. Päivitetty 11.3.2022.

Pedagogiikkaa netissa. 2022. Palmerin puumalli. JPG-tiedosto. Saatavissa: <https://peda.net/kouvola/perusopetus/toimintakulttuuri/oket-kol2/motl/kekt/ljvl/pp2> [viitattu 15.3.2022]

Pihkala, P. 2019. Mieli maassa? Ympäristötunteet. Helsinki: Kirjapaja

Poskela, J., Kutinlahti, P., Hanhike, T., Martikainen, M. & Urjankangas, H.-M. 2015. Kokeileva kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM raportteja 67/2015. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74944/TEMrap_67_2015_web.pdf?sequence=1 [viitattu 15.3.2022]

Sarkkinen, S. 2017. Mitä ympäristökasvatus on? *Ympäristökasvatus-lehti* 2. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://feesuomi.fi/lehti/mita-ymparistokasvatus-on/> [viitattu 8.2.2022].

Tolppanen, S., Aarnio-Linnavuori, E., Cantell, H. & Lehtonen, A. Pirullisen ongelman äärellä – Kokonaisvaltaisen ilmastokasvatuksen malli. *Kasvatus* 5, 456-468. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309462/FINAL_taittamaton.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 29.3.2022]

Vihreä lippu. 2022. Vihreä lippu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://vihrealippu.fi/vihrealippu/> [viitattu 12.3.2022]

Wolff, A. 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa: H. Cantell (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 18–29.

WWF. 2019. Mitä eroa on ympäristöjärjestelmillä – ja kuinka valitsen sopivimman? World Wide Fund for Nature. WWW-sivusto. Päivitetty 7.5.2021. Saatavilla: <https://wwf.fi/greenoffice/tarina/mita-eroa-on-ymparistojarjestelmilla-ja-kuinka-valitsen-sopivimman/> [viitattu 12.3.2022]

Liite 1. Nuorisopalveluiden ympäristöohjelma ja -politiikka 2019–2022

Nuorisopalvelujen ympäristöohjelma- ja politiikka

2020 - 2022

Helsinki

1

Ympäristöohjelma

1. Viestintä ja vaikuttaminen
2. Vastuulliset hankinnat
3. Ympäristökasvatus

Helsinki

2

1a. Viestintä- ja vaikuttaminen

TAVOITE 1: Lisätään ympäristötietoisuutta ja –osaamista nuorisopalveluissa sekä tapahtumayksikön järjestämässä tapahtumissa

TOIMENPITEET:

- Järjestetään koulutusta ympäristöasioista nuorisopalvelujen henkilökunnalle**
 - Ympäristöohjelman sparraukset nuorisotyöyksiköissä vuoden 2020 aikana
 - Ympäristöjohtamisen koulutus toiminnanjohtajille maaliskuussa 2020
- Toteutetaan koko nuorisopalvelujen tasoisessa seminaarissa Ekokompassi/ympäristötoiminta –osuus**
- Laaditaan ympäristöasioita käsittelevä uutiskirje, joka ilmestyy vähintään kolme kertaa vuodessa**
 - Kootaan kolme- neljä kertaa vuodessa ilmestyvä ajankohtaisten ympäristöasioiden uutiskirje ympäristöohjaajille. Se sisältää olemassa olevien kampanjoiden esittelyä ja ajankohtaisten teemapäivien ja –viikkojen esittelyä sekä ideoita siihen, miten niihin voisi nuorisotaloilla liittyä

Helsinki

Sivu 1/2

3

1b. Viestintä- ja vaikuttaminen

TAVOITE 2: Tapahtumayksikön tapahtumat tuotetaan ympäristöä säästäen sekä kestävän kehityksen periaatteita noudattaen

TOIMENPITEET:

- Tapahtumatoimijat perehdytetään ja heille laaditaan ohjeistus.**
 - Kaikissa tapahtumayksikön pitämässä tuotantokoulutuksissa (nuoret, nuorisohjaajat, ulkopuolisille tehtävät koulutukset) käydään läpi vastuullisen tapahtumajärjestämisen sekä Ekokompassin periaatteet
- Tapahtumakävijät saavat tietoa vastuullisista vaihtoehdoista.**
 - Yleisöä tiedotetaan suosimaan julkista liikennettä
 - Tapahtumayksikön tiloihin päivitetään lajitteluohjeet ja kävijöitä opastetaan kierrätyksessä

Helsinki

Sivu 2/2

4

2a. Vastuulliset hankinnat

TAVOITE 1: Edistetään vastuullisten hankintojen toteuttamista

TOIMENPITEET:

- Lisätään ympäristöohjaajien osaamista järjestämällä koulutusta ympäristöystävällisten tuotteiden ostamisesta.**
- Jokaisessa nuorisotyöyksikössä toteutetaan yhdessä nuorten kanssa vähintään yksi ostoprosessi siten, että siinä hankitut tuotteet ovat kierrätettyjä.**
- Nuorisotyöyksiköt valitsevat omasta ekokompassin alkukartoituksesta yhden tuoteryhmän, jonka ympäristönäkökohtiin he perehtyvät yhdessä nuorten kanssa.**
(esim. elintarvikkeet, askartelumateriaalit, keramiikkamateriaalit, viihde-elektronikka, maalit, tekstiilit, astiat).
Nuorten kanssa päätetään yhteisesti kuinka näiden hankintojen suhteen jatkossa toimitaan.

Helsinki

Sivu 1/2

5

2b. Vastuulliset hankinnat

TAVOITE 2: Vähennetään ruokaostosten ilmasto- ja ympäristövaikutuksia

TOIMENPITEET:

- 2.1. Järjestetään kasvisruokakursseja nuorisohjaajille
- 2.2. Nuorisopalvelujen ja nuorisotyöyksiköiden tilaisuuksissa sekä tapahtumayksikön tuottamissa tapahtumissa painotetaan tarjotuissa kasvisvaihtoehtoja (vastuu tarjoilujen järjestäjällä) v. 2020-2022.

TAVOITE 3: Tapahtumien kaikissa toiminnoissa ja niissä käytettävissä materiaaleissa pyritään luonnonvarojen kulutuksen vähentämiseen

TOIMENPITEET:

- 3.1. Suositetaan luonnonmukaisesti tuotettuja sekä ympäristösertifioituja tuotteita.
- 3.2. Hankinnoissa pyritään ensisijaisesti käyttämään kierrätettyjä tuotteita ja materiaaleja.

Helsinki

Sivu 2/2

6

3a. Ympäristökasvatus

TAVOITE 1: Ympäristökasvatusosaamisen vahvistaminen nuorisotyöyksiköissä sekä tapahtumayksikössä

TOIMENPITEET:

- 1.1. Ohjaajien osaamista vahvistetaan toteuttamalla ympäristökasvatuksen menetelmien ideakierrätyspaja vuoden 2020 aikana.

TAVOITE 2: Nuorten luontoyhteyden vahvistaminen

TOIMENPITEET:

- 2.1. Kehitetään ”luontohetkeilyä” yhdessä nuorten kanssa. Perinteisten retkien ja leirien ohkeen kehitetään kevennettyjä malleja luontuelämysten kokemiselle. v. 2020-2022
- 2.2. Järjestetään ohjaajille vaelluskoulutus.

Helsinki

Sivu 1/2

7

3b. Ympäristökasvatus

TAVOITE 3: Nuorten mahdollisuuksia ympäristövaikuttamiseen vahvistetaan

TOIMENPITEET:

- 3.1 Osallistutaan nuorisotyöyksiköissä nuorten kanssa ajankohtaisiin ympäristökampanjoihin ja tuetaan nuorten mahdollisuuksia toimia niissä itse haluamallaan tavalla.
- 3.2 Nuorisotyöyksiköissä toteutetaan vuosittain yhdessä nuorten kanssa vähintään yksi nuorten toiveista lähtevä luonnonsuojeluteko, jolla nuoret voivat vaikuttaa lähialueensa luontoon.

Nuorten toteuttamista luonnonsuojeluteoista viestitään nuorisopalvelujen kotisivuilla.

- 3.3 Nuorisotyöyksiköissä kerätään vuosittain tietoa nuoria kiinnostavista ja heitä huolestuttavista ympäristöasioista. Nuorilta esille nousevat asiat tai vaikuttamisen kohteet huomioidaan yksiköiden ympäristötoiminnassa.

Helsinki

Sivu 2/2

8

Ympäristöpolitiikka

- Mahdollistamme nuorten omaehtoista toimintaa ympäristön puolesta heidän itsensä haluamallaan tavalla. Tuemme nuoria kasvussa ympäristökansalaisuuteen ja lisäämme heidän mahdollisuuksiaan nauttia luonnosta ja vahvistaa luontoyhteyttään.
- Etsimme yhdessä keinoja lievittää ympäristöahdistusta.
- Kestävä kehitys ohjaa kaikkea toimintaamme ja viestimme siitä sidosryhmillemme. Huomioimme Hiilineutraali Helsinki 2035 -toimenpideohjelman tavoitteet.
- Lisäämme henkilöstömme ympäristötietoisuutta ja -osaamista.
- Luonnon hyvinvointi on yksi toimintamme lähtökohdista ja vähennämme toiminnastamme syntyvää ilmastokuormaa lisäämällä uusiutuvan energian käyttöä, vähentämällä nykyistä fossiilisten polttoaineiden käyttöä ja vahvistamalla ilmastoystävällisiä ruokavalintoja toimintoissamme.
- Kehitämme vastuullisia ostoprosesseja, tähtäämme kestävään materiaalien käyttöön ja lisäämme materiaalien kiertoa toiminnassamme.

Liite 2. Webropol-kysely ympäristöohjaajien verkostolle

Ideoita ympäristökasvatukselliseen avoimen nuorisotalotyön kalenteriin

Jos ideoita on useita, voit laittaa samaan tai täyttää uuden kyselyn. Kiitos paljon! <3

1. Mihin ympäristöohjelman ympäristökasvatustavoitteeseen toiminto vastaa?

- ostoprosessi (kierrätetyt materiaalit/ostoprosessin selvittäminen)
- luonnonsuojeluteko
- luontohetkeily
- ympäristökampanjaan osalistuminen
- nuorten ajatusten kerääminen

2. Avaa mitä tekeminen/idea pitää sisällään, miten toteutetaan, mahdolliset tarvikkeet, materiaalit jne. (voit myös linkittää tähän idean alkuperäisen lähteen) *

3. Miten tämä toimii avoimessa nuorisotalotyössä? Herättikö keskustelua, ajatuksia? Innostiko johonkin? *

Liite 3. Ympäristökasvatuskalenteri

KASVUN PAIKKA

-ympäristökasvatuskalenteri

Tervetuloa toiminnallisen ympäristön, luonnon, vaikuttamisen, kestävän kehityksen, keskustelujen ja tunteiden vuorovaikutuksellisen kalenterin pariin. Kalenteri on suunnattu ensisijaisesti avoimeen nuorisotalotoimintaan ja urbaaniin kaupunkiympäristöön. Globaaleja asioita on sivuttu, mutta tarkoitus on keskittyä enemmän arkisiin asioihin monipuolisella otteella. Kalenteri tukee lisäksi yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.

 Keskustele Fakta Teema Tehty!

SYKSY

elokuu-lokakuu

Mita asioita luonnosta tulee mieleen?
Mita tunteita luonto herättää?
Mikä on parasta Suomen luonnossa?

23.-29.8
Puunhalausviikko
28.8.
Suomen luonnon päivä
Arvosta puita ja luontoa!
Halaa puuta ja tagaa itsesi someen
#puunhalausviikko

Luontohetkeile!
Suojele luontoa!

Puut pöydästä
luonnosta
sitomalla sitä
lehtensä pinnalle ja
äännekirjojen
kautta laittien
sisään

Suomessa menee
vuosittain 360
miljoonaa kiloa
ruokaa
roskiin

Osallistu kampanjaan!

12.-18.9.
Hävikkiviikko

- Tehkää ruokaa suosien mahdollista hävikkia (punalaput), lähiruokaa ja satokauden raaka-aineita. Mitä luonnosta voi kerätä?
- Tutkikaa samalla erilaisia ympäristömerkittyjä tuotteita ja niiden merkityksiä (Ecolabel, luomu, pohjoismainen ympäristömerkki, Fairtrade eli reilu kauppa)
- Ruokaa laittaessa huomioikaa lajittelu ja ettei hävikkia jäädä!

Lue lisää hävikkiviikko.fi

Mita on hävikki?
Ketkä sitä tuottavat?
Miten sitä voisi ehkäistä esim. nuorisotalolla?

4.-10.10. **Osallistu kampanjaan!**

Eläinten viikko

Vinkit:

- Jarjestakää lemmikkipäivä
- Eläinaiheista askartelua ja teokset esille
- Älä laita eläintä suuhusi! Viettakää vegaaniviikkoa

Lue lisää elaintenviikko.fi

Mita eläimet merkitsevät sinulle? Mitä tunteita eläimet herättävät?
Mita ne tuovat elämäsi?

Eläinten päivää on vietetty ensimmäisen kerran ja vuonna 1925

Vaahteranlehtiruusu

Kerätäkää syksyn kauniit vaahteranlehdet talteen ja tehkää niistä upeita ruusuja helposti vaikka lahjaksi!

Mikä on ekosysteemi?
Miten luonnon kiertokulku toimii?
Mita tarkoittaa luontokato?

Luontohetkeile!

Taita lehti kuvan osoittamalla tavalla

Rullaa lehti

Tältä näyttää ruusun ydin

Taita uusi lehti, aseta ydin keskelle

Taita lehden reunat eteen

Toista alemmat osiot pari kertaa

Sido narulla, valmis!

TALVI

marraskuu-helmikuu

Jos et tiedä jotakin, ota selvää ja viisastu!

Mita kaikkea voi lainata nuorisotaloilta tai kirjastoista?
Omistatko jotakin jonka voisi korjata uuden ostamisen sijaan?
Miksi ostat uuden puhelimen vaikka vanha toimii hyvin?

Raska vai materiaali?
Mita kaikkea voi kierrättää ja mita niistä valmistetaan?
Mita voisit itse uusiokäyttää?

Itse tehdyt joululalijat kierrätysmateriaaleista

Huikkeitä ohjeita löydät kierrätyskeskuksen Oiva-askarteluoppaasta. Isekkaa myös kierrätyskeskuksen Näpä-ilmastukusta askartelumateriaaleja nuorisotalon materiaalien lisäksi.

25.11.

Älä osta mitään -päivä
Korjaa, kierrätä, lainaa korjaa!
Kaikkea ei tarvitse omistaa.

Osallistu kampanjaan!

~~Black Friday~~

Kierrata!

Kuin hopeaa!
Kerätkää talteen talkinvetimet. Talkin "nipsuista" voi askarrella kauniita koruja tai esineitä. Kirjastosta voi lainata "Talkkidesign"-kirjan ja googlettamalla löytyy paljon ohjeita.

Jätepaperista lumihuutaleeksi

Yli 72 % paperista kierrätettiin vuonna 2019 Euroopassa

Mista ilmastonmuutos johtuu?
Mita ilmaston lämpeneminen aiheuttaa?
Onko meillä kohta enää lunta?
Mita tunteita ilmastonmuutos herättää?
Mita voisi tehdä tämän ehkäisemiseksi?

Mita kaikkea nuorisotalolla lajitellaan? Entä kotona? Miksi me kierrätetään?

Muovipullo saattaa säilyä meressä jopa 450 vuotta!

Nuorisotalolla kertyy varmasti toimistossa niin sanottua suuttupaperia. Käyttäkää sitä hyödyksi tekemällä kauniita lumihuutaleita nuorisotalolle. Eikä tassa haittaa, vaikka toisella puolella olisi tekstiä, se tuo lisää elävyyttä huutaleisiin.

1. Taita paperi nelieksi ja leikkaa ylimääräinen suikale pois. (Saasta se askartelua varten.)
2. Taittele paperi kolmioksi ja vielä kerran kolmioksi, tai niin monta kertaa kuin paperi taipuu.
3. Leikkaa erilaisia muotoja taitekahtiin.
3. Avaa paperi ja ihastele lumihuutaleitasi! Leikkaa tarvittaessa reunoja lisää.

Tuunaa kierrätysastiat!

Tehkää yhdessä lajittelusta näkyvää ja koristekkaa kierrätysastiat/pisteet/kaapin ovet niin, että jokainen tietää mitä kyseiseen paikkaan kuuluu lajitella. Tässä voi käyttää luovuutta! Jos kierrätyspisteet eivät ole kunnossa, voisiko sillekin samalla tehdä jotain?

Kierrata!

KEVÄT
maaliskuu-toukokuu

maaliskuu-huhtikuu
Kevättyöryöjen aika!

Milla tavoin voi säästää luonnonvaroja?

26.3.
Earth hour
klo 20.30-21.30

Suojele luontoa!

Pimeä meno!

Vietetään tunti ilman valoja ja osoitetaan huolemme ilmastomuutoksesta. Tunnin aikana voi vaikka jakaa parhaat vitsit kavereille tai keskustella yhteisesti ajankohtaisista aiheista.

Suomessa Earth Hourin osallistui vuonna 2021 tavalla tai toisella 1,9 miljoonaa suomalaista

Tarvitset siis:

- Erilaisia purkkeja (esim. maitotölkkejä, jotka voi myös itse koristella)
- Multaa
- Vettä
- Siemeniä (suunnitella yhdessä mitä kylvetään. Herneet on kiva, sillä niiden kasvun näkee nopeasti ja ne voi istuttaa myöhemmin ulos. Laita herneet veteen likoamaan päivää ennen kylvöä.)
- Jatkossa valoa ja vettä (huolehtikaa yhdessä, että kylvöt saavat tarpeeksi huolenpitoa)

Luontohetkele!

Oman sadon kasviruokapäivä

Kun herneet ovat tulleet tutuiksi (tai muut kasvin siemenet), voi niihin tutustua myös ruokailun merkeissä. Oma satoa odotellessa voi raaka-aineisiin tutustua jo etukäteen hyödyntämällä niitä ruuanlaitossa. Miettikää mitä kasveja voisitte hyödyntää pääraaka-aineina.

Suojele luontoa!

Miten kiertotalous toimii?

Kierrätä!

Kevätsiivouksen aika!

Käydään läpi nuorisotalon löytötavarat:

- Lasketaan löytötavaroista löytyneet vaatteet -> arvioidaan niiden arvo ja tutustutaan niiden raaka-aineisiin -> tiedotetaan somessa -> viedään kierrätykseen
- Voisiko kiertotalousteemalla järjestää vaikkapa jonkin tapahtuman? Entäs lahjympariston kevätsiivous?

Näkykö Pullervoa?

WWF:n luontolivesta voitte seurata näkykö saimaannorppa Pullervoa kivellä paistattelemassa kevätaringossa.
<https://wwf.fi/luontolive/norppalive/>

Erittäin harvinaisia saimaannorppia arvioidaan olevan nykyisin noin 430

Ei sin peruno, sitten pasta, riisi on päästä pahimmasta!

KESÄ

kesäkuu-heinäkuu

5.6.

Maailman ympäristöpäivä

- Tehkää julisteet, joista toisessa esiintyy ympäristövastuullinen Eko ja toisessa valinpitämätön Öky

- Pohtikaa millaisia kummankin hahmon käyttäytyminen ja tottumukset ovat suhteessa mm. kulutukseen, ravintoon, liikkumiseen, energiankäyttöön, ympäristövastuullisuuteen yleisesti. Millaisia elämän arvoja heillä on? Mitä muuta keksitte? (kalenterista vinkkejä!)

- Kirjatkaa ylös ja kuvittakaa hahmot

- Laittakaa esille kaikkien nähtäväksi

Osallistu kampanjaan!

Mika tekee sinut onnelliseksi?
Mika sinulle riittää?

Luontohetkeile!

Suojele luontoa

Kaupunkiviljelyä

On aika siirtää kevatkylvöt laajempaan elintilaan, maahan, penkkiin tai ruokkuun. Huomioikaa kyseisille kasveille sopivat kasvupaikkatekijät.

Jos valmistat kaupunkiviljelypaikkaa ei löydy alueelta, sen voi rakentaa itse esimerkiksi euralavoista tai vanhoista autonrenkaista. Luovuutta kehiin!

Elämyksellään kuuluu kaikki elävä, tunteiden myös ihmiset

Ympäristötäidettä!

- Kerätkää kivia, joista joihin maalaatte vaikkapa lempieläimenne tai muita luontoaiheisia teoksia. Kiviin voi myös esimerkiksi maalata kirjaimia, jotka voi yhdistää iskulauseksi, kuten "älä roskaa".

- Viekaa kivet lahjympäristöön ja samalla voi pohtia millaiseen elinympäristöön eliot kuuluvat

Suojele luontoa!

Miten taiteen keinoin voi vaikuttaa ympäristöön?
Tuleeko mieleen jotain esimerkkejä?

Luontohetkeile!

Kuvametsästys

- Mukaan metsästykselle tarvitset älypuhelimien kuvaamista varten

- Esimerkkejä kuvattavista kohteista: jotain punaista, jotain pehmeää, jotain joka kaipaa muutosta, jotain hyvältä tuoksuva, jotain joka herättää muistoja, jotain joka pitää ääntä, jotain kaunista...

- Tähän voitte keksii aiheita yhdessä ja myös netistä löytyy ideoita.

- Kirjatkaa paperille kohteet ja jakakaa osallistujille

- Sitten lahjympäristöön kuvailemaan!

Tata voi suorittaa vapaamuotoisesti ja pidemmällä aikavälillä. Oteuista kuvista voi pystyttää taidenäyttelyn esimerkiksi syksyllä ja kuvista voidaan keskustella.

Kirje päättäjälle

Kalenterivuoden päätteeksi voitte yhdessä koota vuoden ajalta heränneitä ajatuksia ja lähettää nuorisotalolta yhteisen kirjeen päättäjälle, jota ajatuksenne koskee.

